

זבחים פרק חמישי איזהו מקומן

(זבחים מז, א)

משנה :

איזהו מקומן של זבחים?

קדשי קדשים (כולן בכלל: חטאות, ואשמות, ועולה, ושלמי ציבור; ומיהו משום דחלוקין במתן דמים או בהקטרותן - הדר תני להו כל חד וחד באפי נפשיה, לפרש הלכותיהן) - שחיטתן בצפון (ובגמרא מפרש מאי טעמא לא תנא 'וקבול דמן', ומאי שנא דתנן חטאות הפנימיות ברישא) :

פר ושעיר של יום הכיפורים שחיטתן בצפון, וקיבול דמן בכלי שרת (דכתיב בעולה בסיני וישם באגנות (שמות כד, 1) וממנה למדו כל הזבחים בהיקש ליטעון כלי) בצפון (בגמרא יליף טעמא מנא לן דשחיטתן וקיבול דמן בכלי שרת בצפון), ודמן טעון הזיה על בין הבדים (עומד בין שני בדי ארון, ומזה אחד למעלה ושבעה למטה, כנגד עובייה של כפרת, ולא היו נוגעים בה) ועל הפרוכת (כדכתיב וכן יעשה לאהל מועד (ויקרא טז, 22)) ועל מזבח הזהב (כדכתיב (ויקרא טז, 24)) ויצא אל המזבח וגו' (ב'אחרי מות') ; מתנה אחת מהן מעכבת (כדאמרין בפרק 'בית שמאי' (לעיל דף לו:)) ; שירי הדם היה שופך על יסוד מערבי של מזבח החיצון (יליף בגמרא), ואם לא נתן (שירים הללו ליסוד) - לא עכב (ובגמרא יליף לה בברייתא: יכול יעכבנו כו') .

פרים הנשרפים (פרים הנשרפים: פר העלם ופר כהן משיח שאין נאכלין לכהנים אלא נשרפין חוץ לירושלים, כדכתיב בהו: אל שפך הדשן ושרף (ויקרא ד, 11), וילפינן בסדר יומא (דף סח.) שהוא חוץ לירושלים) ושעירים הנשרפים (שעירי עבודת כוכבים, שהוקשו לפר העלם לכל דבריהם - בפרק 'בית שמאי') - שחיטתן בצפון וקיבול דמן בכלי שרת בצפון, ודמן טעון הזיה על הפרוכת (הזיה על הפרוכת כתיב בהו, אבל בין הבדים לא כתיב בהו, כדכתיב בפר יום הכפורים והזה באצבעו על פני הכפרת וגו' (ויקרא טז, 1)) ועל מזבח הזהב ;

(זבחים מז, ב)

[המשך המשנה]

מתנה אחת מהן מעכבת (כדאמרין בפרק 'בית שמאי' (לעיל לט.) מ'ועשה... כאשר עשה' (ויקרא ד, 1)) ; שירי הדם היה שופך על יסוד מערבי של מזבח החיצון, ואם לא נתן - לא עיכב

אלו ואלו (פר ושעיר) של יום הכפורים ושאר הנשרפים) נשרפין אבית הדשן (למקום שמוציאין שם את הדשן של מזבח החיצון, דכתיב ביה והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה (ויקרא ג, 1), ובפרים הנשרפים כתיב אל שפך הדשן (שם ד, 1)) ושל יום הכפורים הקישו לפר העלם כדאמרין בפרק 'בית שמאי' (לעיל לט.) לפר (ויקרא ד, 1) - זה פר יום הכפורים) .

גמרא :

וניתני נמי (ברישא, גבי סתם של קדשי קדשים) 'וקיבול דמן בכלי שרת בצפון' (כי היכי דתנא שחיטתן) ?

כיון דאיכא אשם מצורע, דקיבול דמו ביד הוא (כדיליף לקמן שמקבל דמו לתוך כפר) - שייריה (משום דלא פסיקא ליה למיתנייה בהדי כללי דשאר קדשים, שכל קבול דמן בכלי) . ולא? והא קתני לה לקמן: 'אשם נזיר ואשם מצורע שחיטתן בצפון וקבול דמן בכלי שרת בצפון' !!?

מעיקרא סבר קיבול דמו - ביד הוא, שייריה; וכיון דלא סגי ליה אלא בכלי (בלא קבלת כלי, כדיליף לקמן: שני כהנים מקבלין את דמו, אחד ביד ואחד בכלי) - הדר תנייה (ולא כללו), דתניא [דומה לספרא מצורע פרקי נגעים פרשה ג משנה ג-ד] : (באשם מצורע כתיב) (ויקרא יד, 1) [ולקח הכהן מדם האשם ונתן הכהן על תנוך אזן המטהר הימנית ועל בהן ידו הימנית ועל בהן רגלו הימנית] ולקח - יכול בכלי? - תלמוד לומר: ונתן: מה נתינה בעצמו של כהן (באצבעו, דכתיב אצבע גבי שמן ויליף דם מיניה) - אף לקיחה בעצמו של כהן; יכול אף למזבח כן (דאשם מצורע הנזרק למזבח, דמרבין ליה לקמן בדין מתן דמים ואימורין למזבח, ואף על גב דלאו בגופיה כתיבא)? - תלמוד לומר (באשם מצורע כתיב) : (ויקרא יד, 1) [ושחט את הכבש במקום אשר ישחט את החטאת ואת העלה במקום הקדש] כי כחטאת האשם הוא [לכהן קדש קדשים הוא] : מה חטאת טעונה כלי - אף אשם טעון כלי (כדין חטאת דין אשם - זה בעבודת הכהן: מה חטאת טעונה כלי בקבלת דמה, דילפינן 'לקיחה' בתורת כהנים: כתיב בחטאת ולקח הכהן מדם החטאת (ויקרא ד, 1) וכתוב בעולת סיני ויקח משה חצי הדם וישם באגנות (שמות כד, 1) - אף אשם זה טעון כלי אף על פי שאמרנו בו קבלה ביד) ; נמצאת אתה אומר: אשם מצורע - שני כהנים מקבלין את דמו: אחד

כִּיד וְאַחַד כֻּלִּי; זֶה שְׂקִיבִלּוֹ כֻּלִּי כֹא לֹ אֶצֶל מִזְבֵּחַ, וְזֶה שְׂקִיבִלּוֹ
כִּיד כֹא לֹ אֶצֶל מִצֹּדֶעַ.

(זבחים מח, א)

פֶּר וּשְׁעִיר שֶׁל יוֹם הַכִּיפּוּרִים [שְׁחִיטָתוֹ בַּצֶּפֶן, וְקִיבּוּל דָּמָן בְּכֻלֵּי שֶׁרֶת בַּצֶּפֶן]:
מִכֵּדִי צֶפֶן בַּעֲוֹלָה כְּתִיב (גְּבִי עוֹלֹת צֶפֶן, בְּיִקְרָא א, יא) וּשְׁחַט אוֹתוֹ עַל יֶדֶךָ הַמִּזְבֵּחַ צֶפֶן),
נִיתְּנִי עוֹלָה בְּרִישָׁא!?

חֲטָאָת - אִיִּדִי דַּאֲתִי מִדְּרַשָּׁא (מִהִיקְשָׁא, דְּכְתִיב בַּמִּקּוֹם אֲשֶׁר תִּשְׁחַט הָעוֹלָה (וִיקְרָא ו, יח)) -
חֲבִיבָא לִיה.

וְנִיתְּנִי חֲטָאוֹת הַחִיצוֹנוֹת?

אִיִּדִי דְנִכְנֹס דָּמָן לִפְנֵי וּלְפָנִים - חֲבִיבָא לִיה.

ו' צֶפֶן' בַּעֲוֹלָה - הִיכָא כְּתִיבָא?

(וִיקְרָא א, יא) וּשְׁחַט אוֹתוֹ עַל יֶדֶךָ הַמִּזְבֵּחַ צֶפֶן [לִפְנֵי ה' וְזָרְקוּ בְּנֵי אֹהֶרֶן הַכֹּהֲנִים אֶת דָּמּוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב].

אֲשַׁכְּחֶנּוּ בֶן צֶפֶן, בֶּן בָּקָר מִנָּא לָן?

אִמֵּר קֵרָא: (וִיקְרָא א, יא) וְאִם מִן הַצֶּאֱנָן [קִרְבָּנוֹ מִן הַכֹּשְׁבִים אוֹ מִן הָעִזִּים לַעֲלֹה זָכָר תְּמִים יִקְרִיבוּן] - וִי"ו
מוֹסִיף עַל עֲנִין רִאשׁוֹן, וְיִלְמַד עֲלִיוֹן מִתַּחְתּוֹן (פֶּרֶשֶׁת בֶּן בָּקָר לַמַּעֲלָה מִפֶּרֶשֶׁת בֶּן
צֶאֱנָן).

הַנִּיחָא לְמֵאֵן דְּאִמֵּר מִלְּמַדִּין (עֲלִיוֹן מִתַּחְתּוֹן עַל יְדֵי וִי"ו הַמוֹסִיף), אֲלֵא לְמֵאֵן דְּאִמֵּר
אִין מִלְּמַדִּין מֵאִי אִיכָא לְמִימַר? - דְּתַנִּיא: (גְּבִי אֲשֶׁם תְּלוּי כְּתִיב:) (וִיקְרָא ה, יז) וְאִם
נֶפֶשׁ [כִּי תִחַטֵּא וְעִשְׂתָּה אַחַת מִכָּל מִצְוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָהּ וְלֹא יָדַע וְאֲשֶׁם וְנֶשָׂא עוֹנוֹן] (וְלִמְעַלָּה הִימְנָה פֶּרֶשֶׁת
מַעֲלֵלוֹת וְדֹאֲתִי: שִׁידַע לְאַחַר זְמַן שֶׁנִּהְיָה מִן הַהִקְדָּשׁ בְּשׁוּגָה, וְחִיבִין עֲלֶיהָ אֲשֶׁם וְדֹאֲי) - לְחִיבָא עַל סִפְקָא
מַעֲלֵלוֹת (הַקֹּדֶשׁ וְחֻלִּין לִפְנֵינוּ וְנִהְיָה מֵאֶחָד מֵהֶם, כְּסֹבֵר שְׁנֵיהֶם חֻלִּין וְעַכְשִׁיו אֵינוֹ יוֹדַע מֵאִיזָה מֵהֶן נִהְיָה)
אֲשֶׁם תְּלוּי (מֵבִיא אֲשֶׁם תְּלוּי לְהִגֵּן מִן הַיִּסּוּרִין עַד שִׁידַע לּוֹ שׁוּדָאִי מַעֲלָה, וּמֵבִיא אֲשֶׁם וְדֹאֲי, וְגַם הוּא אֵיל
בְּכִסְפֵּי שְׁקִלִים [וִיקְרָא ה, טו]) - דְּבִרֵּי רַבִּי עֲקִיבָא; וְחֲכָמִים פּוֹטְרִין; מֵאִי לֹא בְּהָא
קָא מִיפְּלָגִי: מֵרַסְרָא לְמִיִּדִין (עֲלִיוֹן מִתַּחְתּוֹן: פֶּרֶשֶׁת הַקֹּדֶשׁ מִפֶּרֶשֶׁת אֲשֶׁם תְּלוּי שִׁתַּחֲתִיָּה,
לְמִימַר דִּהְנִהְיָה מִן הַהִקְדָּשׁ נִמִּי מִיִּתִּי אֲשֶׁם תְּלוּי עַל סִפְקוֹ), וּמֵרַסְרָא אִין לְמִיִּדִין?

אִמֵּר רַב פֶּפֶא: דְּכֻלִּי עֲלֵמָא לְמִיִּדִין, וְהֵיִינוּ טַעְמָא דְּרַבְּנָן: נִאֲמַר כֹּאֵן
(בְּאֲשֶׁם תְּלוּי) [וִיקְרָא ה, יז: וְאִם נֶפֶשׁ כִּי תִחַטֵּא וְעִשְׂתָּה אַחַת מִכָּל] מִצְוֹת [ה' אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָהּ וְלֹא יָדַע וְאֲשֶׁם וְנֶשָׂא
עוֹנוֹן] וְנִאֲמַר בְּחֲטָאָת חֲלָב (וִיקְרָא ד, ב) [דְּבַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר נֶפֶשׁ כִּי תִחַטֵּא בְּשִׁגְגָה מִכָּל] מִצְוֹת [ה'
אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָהּ וְעִשְׂתָּה מֵאֶחָד מֵהֶנּוּ]; מָה לְהֵלֶן (חֲטָאָת) - דְּבַר שְׁחִיבִין עַל זְדוֹנוֹ
כֶּרֶת וְעַל שִׁגְגָתוֹ חֲטָאָת (כְּדִילְפִינָן בְּהוֹרִיּוֹת דִּף ת. ט.) - אִף כֹּאֵן (אֲשֶׁם תְּלוּי: (עַל סִפְקָא
דְּבַר) שְׁחִיבִין עַל זְדוֹנוֹ כֶּרֶת וְעַל שִׁגְגָתוֹ חֲטָאָת; וְרַבִּי עֲקִיבָא (גִּמְרָה לֵהֲלֹךְ
גְּזִירָה שׁוֹהָה הַכִּי): מָה לְהֵלֶן (חֲטָאָת) בְּקִבּוּעָה (קִרְבֵּן קִבּוּעַ לַעֲנִי כְּעִשִּׂיר) - אִף כֹּאֵן (אֲשֶׁם
תְּלוּי): בְּקִבּוּעָה (אֵינוֹ בֹא אֲלֵא עַל סִפְקָא חֲטָאָת קִבּוּעַ), לֵאפּוֹקִי חֲטָאָת דְּטוֹמָאָת מִקְדָּשׁ
וְקִדְשִׁיו (לֵאפּוֹקִי סִפְקָא נִכְנֹס טַמֵּא לְמִקְדָּשׁ סִפְקָא לֹא נִכְנֹס), דְּעוֹלָה וְיֹרֵד הוּא (הוֹאִיל וְדֹאֲי
בַּעֲוֹלָה וְיֹרֵד - אִין מֵבִיא עַל סִפְקוֹ אֲשֶׁם תְּלוּי).

וְרַבְּנָן?

אִין גְּזִירָה שׁוֹהָה לְמַחְצָה (וְכִי הִכִּי דִגְמָרִין לֵה לְגַבִּי הָא מִילְתָּא - גִּמְרוֹר מִינִיה נִמִּי דֹאֲינוּ בֹא אֲלֵא עַל
סִפְקָא כֶּרֶת).

וְרַבִּי עֲקִיבָא נִמִּי: אִין גְּזִירָה שׁוֹהָה לְמַחְצָה?

אִין הַכִּי נִמִּי, וְהִכָּא בְּהָא קְמִיפְּלָגִי: רַבִּי עֲקִיבָא סָבֵר: וְאִם נֶפֶשׁ כְּתִיב,
וִי"ו מוֹסִיף עַל עֲנִין רִאשׁוֹן.

וְרַבְּנָן נִמִּי הַכְּתִיב וְאִם נֶפֶשׁ!?

לִימָא בְּהָא קְמִיפְּלָגִי: דְּמֵר סָבֵר הִיקְשָׁא עֲדִיף, וּמֵר סָבֵר גְּזִירָה שׁוֹהָה
עֲדִיף!

לֹא! דְּכֻלִּי עֲלֵמָא דֵּהִיקְשָׁא עֲדִיף, וְאִמֵּר לָן רַבְּנָן: (הִיקְשָׁא לְהַכִּי אֲתָא:) תַּחְתּוֹן
- הוּא דְּגִמְרָא מַעֲלִיוֹן: לֵאשֶׁם בְּכִסְפֵּי שְׁקִלִים [וִיקְרָא ה, טו] (לְקִנּוֹת אֲשֶׁם בְּשִׁתֵּי סִלְעִים; דְּגִבִּי אֲשֶׁם
מַעֲלִלוֹת כְּתִיב בְּעֶרְכָּן כֶּסֶף שְׁקִלִים וְגִמְרָא אֲשֶׁם תְּלוּי מִינִיה): שְׁלֵא תִאֲמַר לֹא יִהְיָא סִפְקוֹ (שֶׁל כֶּרֶת)
חֲמוֹר מוֹדָאוֹ: מָה וְדֹא חֲטָאָת בֶּת דְּנִקָּא - אִף סִפְקוֹ אֲשֶׁם בֶּר דְּנִקָּא (דְּנִקָּא
= שְׁתוּת; כְּלוֹמַר: מַעַה כֶּסֶף, שֶׁהוּא שְׁתוּת שֶׁל דִּינָר; וְלֹא דוּקָא נִקְטָה, אֲלֵא דְּמִים קִלִּים בַּעֲלֵמָא, שְׁלֵא נִיתֵן לֵה
קִצְבָה).

וְרַבִּי עֲקִיבָא - הָא סָבֵרָא מִנָּא לִיה?

נִפְקָא לִיה (וִיקְרָא ד, יא) מִן [זֹאת תוֹרַת הָאֲשֶׁם] [קֹדֶשׁ קְדָשִׁים הוּא]: תוֹרָה אַחַת לְכָל הָאֲשֵׁמוֹת.

תִּינַח מֵאֵן דְּאִית לִיה 'תּוֹרַת' (בשמיטתא קמיתא דמנחות (דף ג:)) ; מֵאֵן דְּלִית לִיה 'תּוֹרַת' - מַהִּיכָא גִמַּר?

גִּמַּר 'בַּעֲרֹכְךָ' 'בַּעֲרֹכְךָ' (באשם תלוי ובאשם גזילות כתיב בערוך לאשם [ויקרא ה, פסוק יח: והביא איל תמים מן הצאן בערוך לאשם] אל הכהן וכפר עליו הכהן על שגגתו אשר שגג והוא לא ידע ונסלח לו; ופסוק כה: ואת אשמו יביא לה' איל תמים מן הצאן בערוך לאשם] אל הכהן), וגמרינן מ'ערוך' דאשם מעילות דכתיב ביה [ויקרא ה, טז:] בערוך כסף שקלים [נפש כי תמעל מעל וחטאה בשגגה מקדשי ה' והביא את אשמו לה' איל תמים מן הצאן בערוך כסף שקלים בשקל הקדש לאשם];

תִּינַח הִיכָא דְּכִתִּיב 'בַּעֲרֹכְךָ' ; אשם שפחה חרופה דלא כתיב ביה 'בערוך' מאי איכא למימר?

גִּמַּר 'בְּאִיל' 'בְּאִיל' (כתיב ביה בשפחה חרופה באיל האשם [ויקרא יט, כב:] ובבאשם מעילות נמי כתיב באיל האשם [ויקרא ה, טז:], ואשם נזיר ואשם מצורע לא מרבינן, משום דכתיב כבש בן שנה, ומדאיל שהוא בן שתי שנים בא בשתי סלעים - כבש בן שנה בא בסלע! כולה שמעתין בכריתות (דף כב:))

חטאת - מנא לן דבעיא צפון [לשחיטה] ?

דְּכִתִּיב [ויקרא ד, כט] [וסמך את ידו על ראש החטאת] ושחט את החטאת במקום העולה (את החטאת יתירא הוא, דהא בחטאת קאי, והוה ליה למכתב 'ושחט אותה'; למה לי את החטאת? - בנין אב הוא לכל ששמו 'חטאת' שטעון צפון, דלא תימא דווקא שעירת יחיד דכתיב גביה) ;

אשכחן שחיטה, קבלה מנא לן?

דְּכִתִּיב [ויקרא ד, לד] ולקח הכהן מדם החטאת [באצבעו ונתן על קרנת מזבח העלה ואת כל דמה ישפך אל יסוד המזבח] (בתר ושחט [שם פסוק לג] כתיב בחטאת יחיד, ומשמע: במקום העולה נמי ילקח, והך לקיחה = קבלה, דגמר בגזירה שוה בתורת כהנים: נאמר כאן לקיחה ונאמר להלן לקיחה ויקח משה חצי הדם וישם באגנות (שמות כד, ו))

מקבל עצמו (שצריך לעמוד בצפון, ולא יעמוד בדרום ויושיט ידו בצפון סמוך לו אצל אמצע עזרה: שהדרום והצפון נחלקו שם וקבל) - מנא לן (דהא אמר לקמן אשם עמד בדרום וקבל בצפון פסול') ?

אמר קרא ולקח - 'לו קח' (טרסיהו למפרע [את האות ל הוצא ממקומו והעבר לתחילת המלה] ודרשהו: את עצמו יקח למקום הדם).

אשכחן למצוה, לעכב מניין?

קרא אחרינא כתיב (דדריש ליה תנא לעיכובא) : [ויקרא ד, כד] [וסמך ידו על ראש השעיר] ושחט אותו במקום אשר ישחט את העולה [לפני ה' חטאת הוא] (בשעיר נשיא כתיב), ותניא [ספרא ויקרא דבורא דחובה פרשה ו משנה י:] 'היכן עולה נשחטה? בצפון? אף זה בצפון' (האי קרא מגמר עליה);

(זבחים מח, ב)

וכי מכאן אתה למד (וכי מכאן צריך ללמד לזה בפני עצמו) ? והלא כבר נאמר : [ויקרא ו, יח] [דבר אל אהרן ואל בניו לאמר זאת תורת החטאת] במקום אשר תשחט העולה תשחט החטאת [לפני ה' קדש קדשים הוא] (והלא כל החטאות בכלל); הא למה יצא? לקבוע לו מקום (לשנות עליו לעכב קיבועו בכך) : שאם לא שחטה בצפון - פסול.

[ספרא ויקרא דבורא דחובה פרשה ו משנה יא, בשנויי לשון] אתה אומר לכך יצא? או אינו (בא לעכב) אלא (לכתוב בו אותו דהוי מיעוטא, וללמד) שזה טעון צפון ואין (שעיר) אחר טעון צפון (כגון שעירי יוה"כ ושעירי עבודת כוכבים ושל מוספי המועדות; ומה אני מקיים תשחט החטאת? - בשאר בהמות, חוץ משעירים, דאותו כתיב, למעוטינהו) ?

תלמוד לומר (בשעירת יחיד) : [ויקרא ד, כט] [וסמך את ידו על ראש החטאת] ושחט את החטאת במקום העולה (דהוה ליה למכתב 'ושחט אותה') : זה כנה אב לכל חטאות שיהו טעונות צפון (ועיכובא מיהא לא נפקא לן מיניה, דאיכא למימר: למצוה איצטריך, ולהביא שעירי חטאות: דלא למעוטינהו מאותו דשעיר נשיא). (ולקמן פריך: ואלא אותו למה לי?)

אשכחן שעיר נשיא, בין למצוה בין לעכב; שאר חטאות נמי אשכחן למצוה (מתשחט החטאת); לעכב מנא לן?

דכתיב בכשבה וכתיב בשעירה (בכולם כתיב במקום אשר ישחט העולה [בשנויי לשון, ויקרא ד, כט ו-ג], וסגי ליה בשעירה ותיילף מיניה כשבה למצוה! וכי הדר כתביה בכשבה - תנהו לענין לפנימיות ולשעירי הרגלים לעיכובא);

אלא אותו [ויקרא ד, כד: וסמך ידו על ראש השעיר ושחט אותו במקום אשר ישחט את העולה לפני ה' חטאת הוא] למה לי?

מיבעי ליה לכדתניא: 'אותו בצפון' (דאיתרבי לסמיכה, וסלקא דעתא לרבוויי נמי לשחיטה בצפון; להכי כתיב אותו - למעוטי), ואין שעיר נחשון (שעירי חנוכת הנשיאים שלא באו על חטא) בצפון'; ותניא [ספרא ויקרא דבורא דחובה פרשתא ו משנה ח:] : [ויקרא ד, כד] [וסמך ידו על ראש השעיר] ושחט אותו במקום אשר ישחט את העולה לפני ה' חטאת הוא] (בשעיר נשיא כתיב, והוה ליה למכתב 'על ראשו') - לרבות שעיר נחשון לסמיכה - דברי רבי יהודה (משום דמעטינהו רבי יהודה)

מסמיכה במסכת מנחות (דף צב.) מהאי דשעיר המשתלח, דכתיב וסמך אהרן את שתי ידיו על ראש השעיר החי (ויקרא טז, כא): החי טעון סמיכה, ואין שעירי עבודת כוכבים טעונים סמיכה; **רבי שמעון אומר: לרבות שעירי עבודת כוכבים לסמיכה** (ורבי שמעון דרש 'החי טעון סמיכה באהרן, ואין שעיר עבודת כוכבים טעון סמיכה באהרן - אלא בזקני העדה, ומרבי ליה מהכא); **סלקא דעתא אמינא הואיל ואיתרבו לסמיכה איתרבו נמי לצפון** - קא משמע לן.
מתקיף לה רבינא: הניחא לרבי יהודה (דמרבי ליה לסמיכה - איצטריך למעוטי צפון), לרבי שמעון מאי איכא למימר?

אמר ליה מר זוטרא בריה דרב מרי לרבינא: ולרבי יהודה מי ניחא? למאי דאיתרבי איתרבי ומאי דלא איתרבי לא איתרבי (דהא רבויא - גבי סמיכה כתיב, וצפון מהיכא תיתי)! (הכי גרסינן להך סוגיא במנחות (דף נה:)) וכי תימא: אי לא מעטיה קרא הוה אמינא תיתי בבנין אב (מושחט את החטאת [ויקרא ד, כט]) - אם כן סמיכה גופה (לשתוק קרא מיניה, ו) תיתי בבנין אב (דכתיב [ויקרא ד, לג] וסמך את ידו על ראש החטאת [ושחט אתה לחטאת במקום אשר ישחט את העלה] ומצי למכתב 'על ראשו'! אלא בנין אב הוא לכל ששמו חטאת: שיטעון סמיכה) [#] נראה לי שהלימוד בבנין אב הוא מ'ושחט אתה לחטאת' [ויקרא ד, לג]: כאן התורה אומרת לנו מה נדרש לחטאת! אלא מדורות לא גמרינן (מסקנא דקושיא היא: סמיכה - מאי טעמא איצטריך לרביי? - משום דאי לא רבוייא לא הוה גמרינן קדשי שעה בבנין אב מקדשי דורות) - הכא נמי מדורות לא גמרינן (הכי נמי משחיתת צפון למה לי אותו למעוטי? כל כמה דלא לימא קרא - לא גמרי בבנין אב).

ואלא 'אותו בצפון ואין שוחט בצפון' (אין צריך שיעמוד בצפון: שאם רצה עומד בדרום אצל צפון, ויושיט ידו בצפון וישחוט)?

שוחט - מדרבי אחיא נפקא, דתניא [ספרא ויקרא דיבורא דנדבה פרשתא ה משנה ז, בשם רבי חייא]: **רבי אחיא אומר: (ויקרא א, יא) ושחט אותו על ירך המזבח צפונה** [לפני ה' וזרקו בני אהרן הכהנים את דמו על המזבח סביב] מה תלמוד לומר? - לפי שמצינו עומד בצפון ומקבל בצפון, ואם עמד בדרום וקיבל בצפון - פסול (מ'לקח ולקח', כדלעיל), יכול אף זה כן? - תלמוד לומר: אותו: אותו בצפון, ואין השוחט בצפון. [עבד כאן שם בספרא.]

אלא 'אותו בצפון, ואין בן עוף (מליקת תורין ובני יונה) בצפון'? דתניא [ספרא ויקרא דיבורא דנדבה פרשתא ה משנה ה]: **יכול יהא בן עוף טעון צפון? ודין הוא: ומה בן צאן, שלא קבע לו כהן (דשחיטה בזר כשרה), קבע לו צפון - בן עוף, שקבע לו כהן (דכתיב: והקריבו הכהן אל המזבח ומלק את ראשו וגו' [ויקרא א, טו]) - אינו דין שיקבע לו צפון? תלמוד לומר: אותו;**

מה לבן צאן שכן קבע לו כלי (סכין לשחיטה, מויקח את המאכלת [בראשית כב, י] [לקמן דף צז:]) והתם - עולה הוא; וכן מזרק לקבל - תאמר בן עוף שנמלק בצפורין?

אלא: אותו בצפון, ואין פסח בצפון (דלא תתייה בקל וחומר: הואיל וקבע זמן לשחיטתו בין הערבים - יקבע לו מקום נמי לצפון), (מ'מדריב אליעזר בן יעקב נפקא לא גרס אלא הכי גרסינן ולא פסח בצפון דתניא רבי אליעזר בן יעקב אומר כו' וכן מצאתיה בספרים הראשונים) דתניא [ספרא ויקרא דיבורא דנדבה פרשתא ה משנה ו]: **רבי אליעזר בן יעקב אומר: יכול יהא פסח טעון צפון? ודין הוא: ומה עולה - שכן לא קבע לו זמן לשחיטתו קבע לו צפון, פסח - שקבע לו זמן לשחיטתו - אינו דין שיקבע לו צפון?! תלמוד לומר: אותו.**

מה לעולה שכן כליל?

מחטאת (אי לאו דמעטיה - הוה מיייתנין ליה מחטאת, שאינה כליל וטעונה צפון).

מה לחטאת שכן מכפרת על חייבי כריתות?

מאשם.

מה לאשם שכן קדשי קדשים?

מכולן.

נמי שכן קדשי קדשים (כלומר: ואי בעי לאתויי נמי מכולהו במה הצד - איכא למיפרכיה להא פירכא: שכן קדשי קדשים)?

לעולם כדאמרן מעיקרא: אותו בצפון, ואין שוחט בצפון; ודקשיא לך 'מדריב אחיא נפקא לן' ('אותו' דגבי שעיר) - לאו למעוטי שוחט בצפון (קאמר, דודאי מ'אותו' דרבי אחיא נפקא), אלא: אין שוחט בצפון אבל מקבל בצפון (אלא לרביא מדוקיא דמיעוטא דשוחט בצפון - דמקבל בצפון, דהכי דרשינן: 'אותו' בצפון - ואין שוחט בצפון, אבל מקבל בצפון).

מקבל (כדאמרן 'אבל מקבל בצפון') ? מ'ולקח' (ויקרא ד, לד) ולקח הכהן מדם החטאת באצבעו ונתן על קרנת מזבח העלה ואת כל דמה ישפך אל יסוד המזבח] - 'לו קח' נפקא ? 'ולקח' = 'לו קח' - לא משמע ליה.

אשכחן שחיטה בעולה [בצפון] למצוה, קבלה נמי למצוה אשכחן; שחיטה וקבלה לעכב מנלן ?
אמר רב אדא בר אהבה - ואיתימא רבה בר שילא: קל וחומר: ומה חטאת הבאה מכח עולה מעכבת, עולה - שבאה חטאת מכחה - אינו דין שמעכבת !?
מה לחטאת שכן מכפרת על חייבי כריתות?
אמר רבינא: הא - קשיא ליה לרב אדא בר אהבה (כלומר מהאי טעם דייק קל וחומר ידידה): כלום מצינו טפל חמור מן העיקר (למד חמור מן המלמד כגון חטאת שבאה מכח עולה דעיקר צפון בעולה כתיב) ?
אמר ליה מר זוטרא בריה דרב מרי לרבינא: ולא ?

(זבחים מט, א)
והרי מעשר (שני), דהוא נפדה (אפילו בירושלים אם נטמא, כדילפינן בבא מציעא דף נג:) מלא תוכל שאתו (זבחים יד, כד), ואין 'שאת' אלא אכילה, שנאמר (בראשית מג, לד) וישא משאות, ואילו לקוח בכסף מעשר אינו נפדה, דתנן [מעשר שני פ"ג מ"ן]: 'הלוקח בכסף מעשר שנטמא - יפדה; רבי יהודה אומר: יקבר' (אינו נפדה אליבא דרבי יהודה) ' (אלמא איכא טפל חמור מעיקר) !

<נטמא אין לא נטמא לא>
התם לא אלימא קדושתיה למיתפס פדיוניה (ולא חומרא הוא).
והרי תמורה: דאילו קדשים לא חיילי על בעל מום קבוע, ואילו איהי חיילא (תחילת הקדש אינו חל על בעל מום קבוע ליקדש קדושת הגוף, אלא קדושת דמים בעלמא, ויוצאין לחולין גמורין בפדיון; ואפילו ליגזז וליעבד, כדתינא פרק 'הוציאו לו' בסדר יומא (דף נ): 'חומר בתמורה, שהתמורה חלה על בעל מום קבוע ואין יוצא לחולין ליגזז וליעבד, מה שאין כן בזבח'; דגבי תמורה כתיב [ויקרא כג, טו] טוב ברע: השווה בעל מום לתם לענין תמורה; על כולם נאמר [סוף הפסוק שם] והיה הוא ותמורתו יהיה קדש, אבל זבח ראשון - אם קדם הקדישו את מומו - קדוש קדושת הגוף, ואינו יוצא לחולין ליגזז וליעבד, כדתנן בבכורות (דף יד.) 'כל הקדשים שקדם מומן להקדישן נפדה' ויליף לה מקראי) !
תמורה - מכח קדשים קא אתיא, וקדשים - מכח חולין קאתי (לא חלה עליהם קדושה קודמת, אבל תמורה באה מכח קדושה קודמת; הלכך לאו טפל חמור מן העיקר הוא: דהא חומרא דעיקר הוא).

הרי פסח, דהוא אינו טעון סמיכה ונסכים ותנופת חזה ושוק, ואילו מותר ידיה טעון סמיכה ונסכים ותנופת חזה ושוק !?
פסח בשאר ימות השנה - שלמים הוא (ולא מותר פסח מיקרי למיחשביה 'טפל'); ואיבעית אימא (עיכובא דעולה מהכא): אמר קרא העולה העולה - במקומה תהא. [אולי הדרשה מהפסוק (ויקרא ג, ב) 'צו את אהרן ואת בניו לאמר זאת תורת העלה היא העלה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבקר ואש המזבח תוקד בו', והדרשה כך: 'היא' נדרשת ללשון תהיה, כמו דרשות רבות היא - או הוא - 'בהויתה/בהויתו תהיה/יהיה'; כלומר: אם העולה היא עולה - אזי על המזבח תהיה; אך נראה שלרש"י היה דרוש אחר: דכתיב במקום כו' העולה (צירוף זה נמצא בפסוקים רבים: ויקרא ד, כד, לג; פרק ג, יח; פרק ז, ב). חזר ושנה לימד מקום שקבעתו לעולה לעולם הוא במקומה.]

אשם מנלן דבעי צפון ?
דכתיב (ויקרא ז, ב) במקום אשר ישחטו את העולה ישחטו את האשם [ואת דמו יזרק על המזבח סביב].
אשם מנלן דבעי צפון ?
דכתיב (ויקרא ז, ב) במקום אשר ישחטו את העולה ישחטו את האשם [ואת דמו יזרק על המזבח סביב].
אשכחן שחיטה, קבלה מנא לן ?
(ישחטו את האשם) ואת דמו [יזרוק] (במקום שחיטתו תהא קבלת דמו): קבול דמו נמי בצפון [שטמ"ק אות ה: וי"ו מוסיף על ענין ראשון: במקום שחיטתו תהא קבלת דמו; וע"כ משום קבלה אתיא בשביל זריקה: דזריקה אינה בצפון. לשון הר"פ, ומשמע שהוא לשון רש"י שלן].
מקבל עצמו מנא לן ?
דמו - ואת דמו (מדמצי למיכתב 'ישחטו את האשם ודמו יזרוק' וכתיב ואת דמו: 'את' לרבות את המקבל).

אשכחן למצוה, לעכב מנא לן? קרא אחרינא כתיב (באשם מצורע): (ויקרא י"ג) ושחט את הכבש [במקום אשר ישחט את החטאת ואת העלה במקום הקדש כי כחטאת האשם הוא לכהן קדש קדשים הוא] (שנה הכתוב עליו לעכב). והאי - להכי הוא דאתא? האי מיבעי ליה לכדתניא [ספרא פתיחתא משנה ד]: 'דבר שהיה בכלל ויצא לידון בדבר החדש - אי אתה רשאי להחזירו לכללו' (שיהא עוד כשאר הכלל) עד שיחזירו הכתוב לכללו בפירוש; כיצד? - (ויקרא י"ג) ושחט את הכבש במקום אשר ישחט את החטאת ואת העולה במקום הקדש כי כחטאת האשם הוא [לכהן קדש קדשים הוא]; שאין תלמוד לומר כחטאת האשם; מה תלמוד לומר כחטאת האשם? - לפי שיצא אשם מצורע (מכלל זאת תורת האשם [ויקרא י"ג, א], דהוה כתב בכולהו ואת דמו יזרוק על המזבח [נשם, פסוק ב]) לידון בדבר החדש (דצריך להחזירו לכללו; הלכך: לענין שחיטת צפון - נמי בעי להחזירו, דאי לא הדר כתביה בגווייה כי היכי דאהדריה למתן דמו - הוה אמינא לא ניבעי צפון): כבוהן יד וכוהן רגל ואזן ימנית, יכול לא יהא טעון מתן דמים ואימורין לגבי מזבח? תלמוד לומר: כחטאת האשם הוא: מה חטאת טעונה מתן דמים ואימורין לגבי מזבח - אף אשם מצורע טעון מתן דמים ואימורין לגבי מזבח' (אף כאן לשחיטת צפון נמי להחזירו הוא דשנה עליה). אם כן נכתוב (שחיטת צפון) בהאי (באשם מצורע) ולא נכתוב בהאי (ולא נכתוב גבי זאת תורת האשם, ונגמר כללו מיניה? ומדכתביה הכא והכא - לעיכובא הוא!) הניחא אי סבירא לן 'יצא לידון בדבר החדש' - איהו הוא דלא גמר מכללו

(זבחים מט, ב) אבל כללו גמר מיניה (מידי דלא חידש בו, כגון שחיטת צפון: אי הוה כתיבא ביה, ולא הוה כתיבא בשאר אשמות - גמרי ליה שאר אשמות מיניה, דלא 'חידוש' הוא אלא 'יצא מן הכלל' הוא, ולמד על דבר שלא נאמר בכלל; והכי 'יצא לידון בדבר החדש' - כגון מתן דמים: שבזה למזבח, ובזה שינה ואומר לבהונות) - שפיר; אלא אי סבירא לן דלא הוא גמר מכללו ולא כללו גמר מיניה, האי לגופיה איצטריך?! כיון דאהדריה (וכתיב כי כחטאת האשם הוא: כדין חטאת כך דין אשם) - אהדריה (לכללו, בין למתן דמים בין לשחיטת צפון, ולא היה צריך לכתוב בו שחיטת צפון אלא לעיכובא).

אמר ליה מר זוטרא בריה דרב מרי לרבינא: אימא: כי אהדריה קרא לגבי מתן דמים ואימורין, דבעי כהונה (שאינה כשירה בזר), אבל (למידה) שחיטה - דלא בעיא כהונה (דשחיטה דלאו עבודת כהן היא) - לא מיבעי צפון (לא אהדריה, דהא בחזרתו כתיב כחטאת האשם הוא לכהן: לענין עבודות שבכהן)? אם כן נימא קרא 'כי כחטאת הוא' (לכהן); מאי כחטאת האשם? כשאר אשמות יהיה (הלכך: לענין צפון נמי אהדריה; וכי כתיב ביה שחיטה בצפון - דקרא לעיכובא אתא, ושאר אשמות נמי מיניה ילפינן לעיכובא).

למה לי לאקשוויי (בשחיטתו) לחטאת למה לי לאקשוויי לעולה (דכתיב [ויקרא י"ג]) במקום אשר ישחט את החטאת ואת העולה? אמר רבינא: איצטריך: אי אקשיה לחטאת ולא אקשיה לעולה, הוה אמינא: 'חטאת מהיכן למדה (לשחיטת צפון)? מעולה; דבר הלמד בהיקש חוזר ומלמד בהיקש?

אמר ליה מר זוטרא בריה דרב מרי לרבינא: וניקשיה לעולה ולא ניקשיה לחטאת? (אי אקשיה לעולה ולא אקשיה לחטאת) הוה אמינא (בעלמא): דבר הלמד בהיקש חוזר ומלמד בהיקש; וכי תימא (אם איתא דחוזר ומלמד בהיקש) ניקשי אקושי לחטאת? - (משנינן לך): נחא ליה דמקיש ליה לעיקר [לעולה] ולא נקיש ליה לטפל - להכי אקשיה לחטאת ואקשיה לעולה, למימר (מדאיצטריך למיהדר ואקושי לעולה - שמע מינה): דבר הלמד בהיקש שאינו חוזר ומלמד בהיקש (ומהכא נפקא לן בכל דוכתא).

רבא אמר: מהכא: דכתיב (באימורי פר כהן משיח): (ויקרא י"ז) כאשר יורם משור זבח השלמים [והקטירים הכהן על מזבח העלה]; למאי הלכתא? אי ליותרת הכבוד ושתי הכליות - בגופיה כתיב [ויקרא י"ט: ואת שתי הכלית ואת החלב אשר עליהן אשר על הכסלים ואת

היתרת על הכבד על הכליות יסירנה]?! [אלא] משום דבעי אגמורי יותרת הכבד ושתי הכליות מפר העלם דבר של צבור לשעירי עבודת כוכבים (שהיה צריך ללמד מפר העלם תורת אימוריהן לשעירי עבודת כוכבים, דאיתקוש אהדדי לענין הקטרת אימורין, כדאמרין בפרק 'בית שמאי' (לעיל מא). אשה לה' וחטאתם [לפני ה'] על שגגתם (במדבר טו, כה), (ופר העלם דבר) בגופיה לא כתיב (יותרת וכליות), ומפר כהן משיח הוא דגמר (בהיקש, כדאמרין בפרק 'בית שמאי' (שם לט): ועשה לפר כאשר עשה לפר [ויקרא ד, כ] - זה פר כהן משיח: אקשינהו להדדי) - להכי איצטריך כאשר יורם (בפר כהן משיח, ואם אינו ענין לו - תנהו לענין פר העלם) דניהוי כמאן דכתב בגופיה, ולא ניהוי דבר הלמד בהיקש חוזר ומלמד בהיקש. (ואי קשיא: הא נפקא לן הך דרשא מועשה לפר [ויקרא ד, כ] - זה פר העלם דבר, כדאמרין בפרק 'בית שמאי' (לעיל מא). - הני מילי לתנא דבי רבי ישמעאל, דאמר לפר - זה פר העלם; אבל לתנא דבי רב, דאמר ועשה לפר זה פר יום הכיפורים - איצטריך כאשר יורם (ויקרא ד, י) להך דרשה.)

אמר ליה רב פפא לרבא: וליכתביה בגופיה (דפר העלם בהדיא) ולא נקיש (ולא ליקשיה לפר כהן משיח, הואיל וסוף סוף טרח וכתב כאשר יורם יתירא להכי)?! אי כתב בגופיה ולא אקיש, הוה אמינא (בעלמא) 'דבר הלמד בהיקש חוזר ומלמד בהיקש' (דלא הוה ילפינן מהכא מידי); וכי תימא 'נקשי אקושי'?! - ניחא ליה דכתביה בגופיה מדאקיש ליה אקושי; להכי כתביה ואקשיה, למימרא: דבר הלמד בהיקש אין חוזר ומלמד בהיקש.

<היקש וגזירה שוה, קל וחומר סימן>:
דבר הלמד בהיקש אין חוזר ומלמד מהיקש (משום דבעי למיבעי בעיא עלה הדר נקיש לה), אי מדרבא (מכאשר יורם) אי מדרבינא (מאשם מצורע, דאיצטריך לאקושי לחטאת ולעולה);

דבר הלמד בהיקש - מהו שילמד בגזירה שוה? [רש"י אומר להלן - דף נא, ד"ה בבנין אב - שכל השאלות הללו - בקדשים נשאלו]
תא שמע: 'רבי ניו[ן] נתן בן אבטולמוס אומר: מניין לפריחה בכגדים (אם פרוחה הצרעת בכל הבגד) שהיא טהורה? - נאמר קרחת וגכחת בכגדים, ונאמר קרחת וגכחת באדם: מה להלן פרוח ככולו טהור - אף כאן פרוח ככולו טהור'.

והתם (גבי קרחת וגכחת דאדם) מנא לן (דטהורה פריחה? דאילו פריחה, כי כתיבא - בנגע עור בשר כתיב, ואילו קרחת וגכחת כתיבי גבי נתקין, דמקום שער דראש וזקן, שאין סימניהן שוין לנגעי עור בשר: שזה בשער לבן, וזה בשער צהוב)? - דכתיב [ויקרא יג, יב] [ואם פרוח תפרח הצרעת בעור וכסתה הצרעת את כל עור הנגע] מראשו ועד רגליו [לכל מראה עיני הכהן], ואיתקש ראשו (נתקי הראש) לרגל: מה להלן כולו הפך לבן [ויקרא יג, יג]: וראה הכהן והנה כסתה הצרעת את כל בשרו וטהר את הנגע כלו הפך לבן טהור הוא] = פרוח ככולו - טהור (כדכתיב אם פרוח תפרח וגו' [ויקרא יג, יב]), אף כאן: כולו הפך לבן, פרוח ככולו - טהור. (אלמא נתקין - בהיקשא ילפינן להו, וחוורין ומלמדין על הבגדים בגזירה שוה!)

אמר רבי יוחנן (מהכא לא תיתי ראייה, דלאו קדשים הוא: דאף היקש מלמד בהיקש חוץ מקדשים, ותדע לך שהמדה הזאת שהבאתה - אינה למידה בקדשים): בכל התורה כולה למידין למד מלמד חוץ מן הקדשים, שאין דנין למד מלמד, דאם כן (דדבר הלמד בהיקש חוזר ולמד בגזירה שוה) - לא יאמר צפונה באשם ותיתי בגזירה שוה דקדשי קדשים מחטאות (דנאמר קדש קדשים בחטאת ונאמר קדש קדשים באשם [מצוטט להלן])! לאו למימרא דדבר הלמד בהיקש אין חוזר ומלמד בגזירה שוה? ודלמא משום דאיכא למיפרך: מה לחטאת שכן מכפרת על חייבי כריתות?

קדשי קדשים יתירי כתיבי (בהו, והוה ליה גזירה שוה מופנה משני צדדין, ואין משיבין עליה: גבי חטאת כתיב [ויקרא יח, יח] תשחט החטאת קדש קדשים הוא ובאשם כתיב [ויקרא ז, א] זאת תורת האשם קדש קדשים הוא ובתורייהו כתיב בויקח קרח [במדבר יח, ט] לכל חטאתם ולכל אשם אשר ישיבו לי קדש קדשים (ך) .

דבר הלמד מהיקש חוזר ומלמד בקל וחומר -

(זבחים נ, א)

מדתנא דבי רבי ישמעאל (בפרק 'בית שמאי' (לעיל דף מא). 'ומה במקום שלא הושוו קרבן לקרבן...') ואוקימנא התם דקסבר רבי ישמעאל דבר הלמד בהיקש חוזר ומלמד בקל וחומר).

דבר הלמד בהיקש - מהו שילמד בבנין אב (מה מצינו) ? (וכל שאילות הללו - בקדשים נשאלו, וארבעה שאילות בכל מדה ומדה, כגון: דבר הלמד בהיקש - מהו שילמד בהיקש, ובגזרה שוה, ובקל וחומר, ובבנין אב; ודבר הלמד בגזרה שוה - מהו שילמד בהיקש, ובג"ש, וק"ו, ובבנין אב; ודבר הלמד בבנין אב - מהו שילמד בכולן?)

אמר רבי ירמיה: לא לכתוב צפונה באשם, ותיתי מבנין אב מחטאת; למאי הלכתא כתביה? לאו למימרא דדבר הלמד בהיקש אין חוזר ומלמד בבנין אב?

וליסעמיך (אי משום הא כתביה) תיתי מבנין אב מעולה (דכתיב בה בהדיא)!! מאי טעמא לא אתי? - משום דאיכא למיפרך: מה לעולה שכן כליל. חטאת נמי איכא למיפרך: מה לחטאת שכן מכפרת על חייבי כריתות! (ואין לך לפרש שאילתינו מכאן: אי דבר הלמד בהיקש חוזר ומלמד בבנין אב.) חדא מחדא לא אתיא, תיתי חדא (בבנין אב) מתרתי (דחדא כתיבא וחדא ילפא בהיקשא).

מהי תיתי?

לא נכתוב רחמנא עולה ותיתי מחטאת ואשם? - מה להנך שכן מכפרין (עולה לגבי חטאת ואשם - לא חשיבה כפרת עשה ידיה 'כפרה')!! לא נכתוב רחמנא בחטאת, ותיתי מהנך? - מה להנך שכן זכרים? לא נכתוב באשם, ותיתי מהנך? - מה להנך שכן ישנן בציבור כביחיד?

דבר הלמד בגזירה שוה - מהו שילמד בהיקש?

אמר רב פפא: (ויקרא ו,יא) וזאת תורת זבח השלמים [אשר יקריב לה], (פסוק יב) אם על תודה [יקריבנו והקריב על זבח התודה חלות מצות בלולת בשמן ורקיקי מצות משחים בשמן וסלת מרבכת חלת בלולת בשמן] - למדנו לתודה (מכאן, בהיקש משלמים) שבא מן המעשר (אם פירש בשעת נדרו על מנת להביאה ממעות מעשר שני); מדאשכחן שלמים דאתו ממעשר; שלמים גופייהו מנא לן? דכתיב 'שם' 'שם' (בשלמים כתיב (דברים כו,ז) וזבחתי שלמים ואכלת שם (ושמחת לפני ה' אלקיך) ובמעשר כתיב (דברים יד,כג) ואכלת לפני ה' אלהיך במקום אשר יבחר לשכן שמו שם מעשר דגנך תירושך ויצהרך ובכורות [בקרד וצאנך למען תלמד ליראה את ה' אלקיך כל הימים]).

אמר ליה מר זוטרא בריה דרב מרי לרבינא: מעשר דגן - חולין בעלמא הוא (ואנן - בקדשים קמיבעיא לן)!!

אמר ליה: אמר אמרה (אמר האומר): למד קדש ומלמד קדש? (בתמיה? וכי שניהן צריכין שיהו בקדשים? הואיל ולמד קדש - כגון שלמים, שפיר מיפשט בעיין: דבתר קדש אזלינן; ומר זוטרא סבר: בתר קדש אזלינן; והיינו דאמרינן בעלמא (לעיל דף מה. ולקמן דף ס:) 'הניחא למאן דאמר 'בתר למד אזלינן'.

דבר הלמד בגזירה שוה - מהו שילמד בגזירה שוה?

אמר רמי בר חמא: תניא [דומה לספרא צו פרק יא משנה ז]: (ויקרא ו,יג:יז) זה קרבן אהרן ובניו אשר יקריבו לה' ביום המשח אותו עשירת האפה סלת מנחה תמיד מחציתה בבקר ומחציתה בערב [פסוק יז] על מחבת בשמן תעשה מרבכת תביאנה תפיני מנחת פתים תקריב ריח ניחח לה' סלת מרבכת - למדנו לרבוכה (חלות מבושלות במים תחילה שבתודה) שבאה סולת (ולא קמח); חלות (שבתודה) מניין (ששלשה מינין מצה יש בה: חלות, רקיקין, רבוכה; חלות שבה - מניין שהן סולת)?

תלמוד לומר: 'חלות' 'חלות' (נאמר בחלות 'חלות' ונאמר ברבוכה 'חלות': [ויקרא ב,ז] וכי תקרב קרבן מנחה מאפה תנור סלת חלות מצת בלולת בשמן; ויקרא ז,יב: אם על תודה יקריבנו והקריב על זבח התודה חלות מצות בלולת בשמן ורקיקי מצות משחים בשמן וסלת מרבכת חלת בלולת בשמן ורקיקי מצות משחים בשמן) רקיקין מניין?

תלמוד לומר: 'מצות' 'מצות' (נאמר [ויקרא ז,יב] ברקיקין 'מצות' ונאמר בחלות 'מצות') (וילפינן רקיקין מחלות וחלות למדו מרבוכה, ושניהם בגזירה שוה)! אמר ליה רבינא: ממאי ד'מצות' 'מצות' מחלות גמר (וממאי דרקיקין דתודה 'מצות' 'מצות' מחלות דתודה גמרי)? דלמא ממאפה תנור גמר (והתם 'סלת' בהדיא כתיב: סלת חלות מצות בלולת בשמן ורקיקי מצות משחים בשמן [ויקרא ב,ז])?

אלא אמר רבא: תניא [ספרא ויקרא דיבורא דחובה פרשה ב (דיבורא דחטאות פרק ה מ"א)]: (ויקרא ז,יא) 'ואת עור הפר ואת כל בשרו על ראשו ועל כרעיו' [וקרבו ופרשו] [פסוק יב] והוציא [את כל הפר אל מחוץ למחנה אל מקום טהור אל שפך הדשן ושורף אותו על עצים באש על שפך הדשן ישראל] - מלמד שמוציאו (את כל הפר) שלם (דאי במנותח - היאך הכל יוציא בהוצאה אחת הנתחים, וקרבו, ופרשו);

יכול ישרפנו שלם?

נאמר כאן (ויקרא ד,יא) ראשו וכרעיו (על ראשו ועל כרעיו) ונאמר להלן (בעולת בן צאן כתיב) (ויקרא א,יב) ראשו וכרעיו (ונתח אתו לנתחיו ואת ראשו ואת פדיו) וערך הכהן את הראש [אתם על העצים אשר על האש אשר על המזבח] וכתוב וקרבו וכרעיו ירחץ (ויקרא א,ט*) : מה להלן על ידי ניתוח (היה מקטירן - דניתוח כתיב ביה) אף כאן (שריפה של זה) על ידי ניתוח (ובפר כהן משיח קאי) . *## אבל פסוק זה אינו בעולה מן הצאן אלא בעולה מן הבקר! הפסוק בעולת הצאן הוא פסוק יג: והקרב והכרעים ירחץ במים והקריב הכהן את הכל והקטיר המזבחה עלה הוא אשה ריח ניחח לה; ועוד: פסוק זה הוא 'להלן' מהפסוק של 'וערך הכהן' - אך זו ראייה קלושה. אי מה להלן בהפשט אף כאן נמי בהפשט? תלמוד לומר: וקרבו ופרשו (ויקרא ד,יא) . ' [עד כאן לשון הספרא.] מאי תלמודא?

אמר רב פפא: כשם שפרשו בקרבו (דדבר מגונה הוא להוציאו ולשורפו בעין) - כך בשרו בעורו (דאיתקש שריפת עורו ובשרו לשריפת קרבו ופרשו [בויקרא ד,יא]), ותניא: לבי אומר: נאמר כאן (בפר ושעיר של יום הכיפורים) עור ובשר ופדש (ויקרא יז,כז) ואת פר החטאת ואת שעיר החטאת וגו' ואת עורותם ואת בשרם ואת פרשם)

(זבחים נ,ב)

ונאמר להלן (בפר כהן משיח) עור ובשר ופרש: מה להלן (בפר כהן משיח) על ידי ניתוח (דילפינן מגיש מעולה) שלא בהפשט - אף כאן על ידי ניתוח שלא בהפשט.

דבר הלמד בגזירה שוה - מהו שילמד בקל וחומר? קל וחומר (כלומר: מקל וחומר נלמד לפרש לך שאילה זו): ומה היקש שאינו מלמד בהיקש (ולא גרסינן: 'למד [מהיקש]') - אי מדרבא אי מדרבינא - מלמד בקל וחומר, מדתנא דבי רבי ישמעאל - גזירה שוה, המלמדת בהיקש (ולא גרסינן 'למדה [מהיקש]') מדרב פפא (לעיל נ,א): וזאת תורת זבח השלמים (ויקרא ו,יא) כו', דפשט רב פפא מינה לגזירה שוה חוזרת ומלמדת בהיקש) - אינו דין שתלמד בקל וחומר? הניחא למאן דאית ליה דרב פפא (דאמר: בתר למד אזלינן), אלא למאן דלית ליה דרב פפא (אלא למאן דאמר בתר מלמד אזלינן) - מאי איכא למימר (לא אשכחן גזירה שוה חוזרת ומלמדת בהיקש, דהתם: מעשר, דחולין הוא המלמדה!)? אלא קל וחומר: ומה היקש שאין מלמד בהיקש - אי מדרבא, אי מדרבינא - מלמד בקל וחומר מדתנא דבי רבי ישמעאל, גזירה שוה - המלמדת בגז"ש חבירתה (מה שאין היקש עושה כן בהיקש חבירו) מדרמי בר חמא (יסלת מורבכת חלות) - אינו דין שתלמד בקל וחומר!

דבר הלמד בגז"ש - מהו שילמד בבנין אב? תיקו.

דבר הלמד בקל וחומר - מהו שילמד בהיקש? קל וחומר: ומה גזירה שוה שאינה למדה בהיקשא מדרבי יוחנן (לא יאמר צפונה באשם, משם למדנו שאין דבר הלמד בהיקש מלמד בגז"ש) מלמד בהיקש מדרב פפא, קל וחומר הלמד מהיקש מדתנא דבי רבי ישמעאל - אינו דין שילמד בהיקש? הניחא למאן דאית ליה דרב פפא, אלא למאן דלית ליה דרב פפא - מאי איכא למימר? תיקו.

דבר הלמד בקל וחומר - מהו שילמד בגזירה שוה? קל וחומר: ומה גזירה שוה שאינה למידה בהיקשא מדרבי יוחנן מלמד בגזירה שוה מדרמי בר חמא, קל וחומר הלמד בהיקש מדתנא דבי רבי ישמעאל - אינו דין שתלמד בגז"ש!?

דבר הלמד בקל וחומר - מהו שילמד בקל וחומר?

קל וחומר: ומה גזירה שוה שאינה למידה בהיקש (כלומר: מן ההיקש) מדרבי יוחנן, מלמד בקל וחומר, כדאמרן (לעיל: מקל וחומר: ומה היקש שאינו למד מן ההיקש מלמד בקל וחומר, גז"ש המלמדת מגז"ש חבירתה מדרמי בר חמא וכו') - ק"ו הלמד מהיקש מדתנא דבי רבי ישמעאל - אינו דין שילמד בקל וחומר!! וזהו 'קל וחומר בן קל וחומר' (ק"ו זה שאנו מביאין כאן לדורשו בתורה ללמד קל וחומר - מק"ו אנו למידין אותו: מדבר שאף הוא לא למדנוהו אלא בקל וחומר, דהא מייתי לה מגז"ש המלמדת בקל וחומר, והיא גופא לא ידעינן לה אלא על ידי קל וחומר, דבקל וחומר ילפינן לעיל).

(ופרכינן: בן בנו של קל וחומר הוא (שאפילו היינו למידין אותו מדבר שלא למדנוהו על ידי קל וחומר - הוא היה עצמו בן קל וחומר, שהרי בקל וחומר אנו למדין אותו, כדאמרן לעיל: 'בקל וחומר: ומה גז"ש כו'; עכשיו - שאף גזירה שוה שאנו למדין אותו ממנו לדורשה בתורה, אף היא לא למדה שתלמד בקל וחומר אלא מקל וחומר - נמצא שאתה מביא מדת קל וחומר בתורה מכח שני קלין וחמורין, והוה ליה 'בנו של קל וחומר ובן בנו של קל וחומר! ודלמא כולי האי לית לן למילף ומיזיל) ? !

תוספות ד"ה בן בנו של ק"ו הוא: וכולי האי לית לן למילף ולמיזל;
וקשה: כיון דק"ו הוא - אמאי לא נילף שפיר כל כמה דמצין למילף, כי היכי דילפינן בגזירה שוה - אפילו הן מאה?

ויש לפרש 'בן בנו של ק"ו הוא' - משום דמעיקרא הוא דמבעיא ליה אי דבר הלמד בק"ו חוזר ומלמד בגזירה שוה - היאך בא להוכיח מדהו בק"ו בגז"ש שמלמדה בק"ו ע"י ק"ו? א"כ אתה רוצה לדון ק"ו ע"י ק"ו מדבר הבא בקל וחומר - הלא זאת היא שאילתך שאתה מסופק בה?!

אלא (לא תרביה מגזירה שוה המלמדת בקל וחומר, דהיא גופה מקל וחומר אתיא לן, אלא): קל וחומר: ומה היקש שאינו למד בהיקש - אי מדרבא אי מדרבינא - מלמד בקל וחומר מדתנא דבי רבי ישמעאל, קל וחומר הלמד מהיקש מדתני דבי רבי ישמעאל - אינו דין שילמד בקל וחומר? וזהו קל וחומר בן קל וחומר (יליף ליה מהיקש המלמד בקל וחומר, דנפקא לן ממתניתא דתני דבי רבי ישמעאל דגמרא גמר לה דדבר המלמד בהיקש חוזר ומלמד בקל וחומר, והשתא לא הוי אלא קל וחומר בן קל וחומר, כי אינך דלעיל: דגזירה שוה מלמדת בקל וחומר מקל וחומר).

דבר הלמד בקל וחומר - מהו שילמד בבנין אב?
אמר רבי ירמיה: תא שמע: [זבחים פ"ז מ"ו] 'מלך ונמצאת טריפה: רבי מאיר אומר: אינה מטמאה בכית הכליפה; רבי יהודה אומר: מטמאה בכית הכליפה' (כדן נבלת עוף טהור: דאין מליקת טריפה בקדשים מטהרת מידי נבלה, והוא הדין נמי לשוחט עוף חולין טריפה - מטמאה לרבי יהודה. שלש מחלוקות בדבר: לרבי מאיר: אחת שחיטת עוף של חולין ואחת מליקה בקדשים - מטהרות טריפתן מידי נבילה; ולרבי יהודה זו וזו אינה מטהרת; ולרבי יוסי: שחיטה מטהרת ולא מליקה; וכן מפרש במסכת טהרות בפרק [ראשון]: 'שלש עשרה דברים').

אמר רבי מאיר: קל וחומר: ומה נבלת בהמה, שמטמאה במגע ובמשא - שחיטתה מטהרת טריפתה מטומאתה (כדאמרין ב'העור והרוטב' (חולין דף קכח: [ספרא שמיני פרשה י]) [ויקרא יא, לט] וכי ימות מן הבהמה [אשר היא לכם לאכלה הנגע בנבלתה יטמא עד הערב]: מקצת בהמה מטמאה ומקצת בהמה אינה מטמאה, ואיזו זו? - טריפה ששחטה), נכילת עוף, שאין מטמא במגע ובמשא (מבחוץ, דכתיב [ויקרא כב, ח] לטמאה בה - אין לך אלא האמור בה: אכילה, ולא מגע ומשא) - אינו דין שתהא שחיטתה מטהרת טריפתה מטומאתה? (והשתא דקי"ל שחיטה דמטהרת בחולין מק"ו הדא ומיגמרא אמליקה דקדשים בבנין אב:) מה מצינו בשחיטה: שמכשרתה באכילה (שמכשרת לאכול בחולין)

(זבחים נא, א)

מטהרת טריפתה מטומאתה - אף מליקה, שמכשרתה באכילה - תטהר טריפתה מטומאתה!

רבי יוסי אומר: דיה כנבלת בהמה טהורה, ששחיתה מטהרתה ולא מליקתה.

ולא היא: התם תיהוי [היא] - משחיטה דחולין קאתיין (הכי פירושו: התם עיקר טעמא: דרבי מאיר לא יליף בבנין אב, אלא מהיקש דזאת תורת הבהמה והעוף [ויקרא יא, מו], כדלקמן בפרק 'חטאת העוף' (דף סט:) אמרין: רבי מאיר - קרא אשכח ודרש; ואי נמי תיהוי דגמור לה בבנין אב, כדקתני במתניתין, לא מיפשטא בעיין: דהא רבי מאיר - מליקה בקדשים משחיטה דחולין גמור, הוה ליה מלמד דחולין, ולמאן דלית ליה דרב פפא אף על גב דלמד קדש - לאו ראייה היא).

דבר הלמד בבנין אב - מהו שילמד בהיקש, ובגזירה שוה, ובקל וחומר, ובבנין אב?

פשוט מהא (מתניתא) **חדא** (מהנך בעיא) : (לקמן היא בפרק 'המזבח מקדש' (דף 99:), לרבי יהודה, דדריש 'זאת היא העולה [ויקרא 1,ב: צו את אהרן ואת בניו לאמר זאת תורת העולה היא העלה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבקר ואש המזבח תוקד בן] - הרי אלו מיעוטי: פרט לנשחטה בלילה, ונשפך דמה, ושיצא דמה חוץ לקלעים' [הובא לעיל כזב, ופריך]: **'מפני מה אמרו 'לן כדם - כשר' (שאם עלה - לא ירד) ' (מה ראה להוציא את אלו ולהכשיר את השאר) ?**

שהרי לן באימורין (אם לנו אימורין ועלו למזבח) **כשר** (לא ירדו) ; **לן באימורין** (למה) **כשר?**
שהרי לן בכשר כשר (גמור מן התורה שזמן אכילת שלמים שני ימים, אלמא אימורין גמרי בבנין אב על הדם!);

יוצא - הואיל ויוצא כשר בכמה;
טמא (איברי עולה טמאין - מפני מה אם עלו לא ירדו?) - **הואיל והותר בעבודת ציבור;**
חוץ לזמנו - הואיל ומרצה לפיגולו (הואיל וחשובה הרצאת דמו לחייב עליו משום פיגול כמו שקרבו מתיריו בהכשר - לפיכך אימורי פיגול שעלו לא ירדו);
חוץ למקומו - הואיל והוקש לחוץ לזמנו [עד כאן לשון הבריייתא];
שקיבלו פסולין וזרקו דמן (אם זרקו את דמו - מפני מה אם עלו הדם או האימורין לא ירדו) [בהנך פסולין (מכשירים) דחזו לעבודת ציבור (כגון: כהן טמא)] ? **וכי דנין דבר שלא בהכשירו מדבר שבהכשירו** (דקא ילפת באימורין שלא בהכשירם? מנלן בבשר? - דהכשירו בכך, חו היא מצותו! ותו: היכי יליף יוצא במקדש מיוצא בבמה שכולו יוצא הוא: שאין שם קלעים, אלא על פני השדה) ?

תנא - מ - זאת תורת העולה [ויקרא 1,ב: צו את אהרן ואת בניו לאמר זאת תורת העולה הוא העלה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבקר ואש המזבח תוקד בן] **ריבה** (תורה אחת לכל העולין: אם עלו לא ירדו, כדכתיב על מוקדה כל הלילה; וכל ראיות הללו - משום דממעט מ'זאת' 'היא' 'העולה' תלתא פסולי - מייתי מהנך: מאי שנא הני מהני?) , **סמין ליה** (והעיקר מקרא, ואסמכתא בעלמא הוא) .

שירי הדם [היה שופך על יסוד מערבי של מזבח החיצון ואם לא נתן לא עכב]:
מאי טעמא? **אמר קרא** (דכתיב בפר כהן משיח) (ויקרא 1,ד: [ונתן הכהן מן הדם על קרנות מזבח קטרת הסמים לפני ה' אשר באהל מועד ואת כל דם הפר ישפך] **אל יסוד מזבח העלה אשר פתח אהל מועד - ההוא דפגע ברישא** (יסוד שכנגד הפתח, וזו היא מערבו של מזבח, שהוא כנגד פתח ההיכל; ולקמן בבריייתא (דף נב). נפקא לן פר יום הכפורים מריבויא ד'הפר שטעון מתן דם ליסוד' - בפר כהן משיח, ובשעיר כתיב (ויקרא 1,טז: [ועשה את דמו כאשר עשה לדם הפר) .

(חמש פרשיות הן בחטאת: 1. של פר משיח, 2. ושל העלם, שהן פנימיות; 3. ושל שעיר נשיא, 4. ושל כבשת יחיד, 5. ושל שעיר יחיד, שהן חיצוניות. בשתיים הפנימיות ובשעיר נשיא כתיב בשפיכת שיריהן אל יסוד מזבח העולה:

בשתיים החיצוניות כתיב אל יסוד המזבח סתמא:

(ויקרא 1,ד: [ונתן הכהן מן הדם על קרנות מזבח קטרת הסמים לפני ה' אשר באהל מועד ואת כל דם הפר ישפך אל יסוד מזבח העלה אשר פתח אהל מועד - בפר משיח;

בפר העלם דבר של צבור: (ויקרא 1,ד: [ומן הדם יתן על קרנת המזבח אשר לפני ה' אשר באהל מועד ואת כל הדם ישפך אל יסוד מזבח העלה אשר פתח אהל מועד

בשעיר נשיא: (ויקרא 1,ד: [ולקח הכהן מדם החטאת באצבעו ונתן על קרנת המזבח העלה ואת דמו ישפך אל יסוד מזבח העלה

בשעיר יחיד: (ויקרא 1,ד: [ולקח הכהן מדמה באצבעו ונתן על קרנת המזבח העלה ואת כל דמה ישפך אל יסוד המזבח

בכבשת יחיד: (ויקרא 1,ד: [ולקח הכהן מדם החטאת באצבעו ונתן על קרנת המזבח העלה ואת כל דמה ישפך אל יסוד המזבח]

תנו רבנן [ספרא ויקרא דיבורא דחובה 'דחטאות' פרשתא ג משנה י"ג, בשנויים]:
אל יסוד מזבח העלה - ולא יסוד מזבח הפנימי;
אל יסוד מזבח העולה - אין לו יסוד לפנימי עצמו;
אל יסוד מזבח העולה - תן יסוד למזבח של עולה;

או אינו אלא מזבחה של עולה יהא ליסוד?
אמר רבי ישמעאל: קל וחומר (נפקא לן הא ולא בעי קרא): **מה שיריים שאין מכפרין טעונין יסוד, תחלת עולה שמכפרת - אינו דין שטעונה יסוד?!**

אמר רבי עקיבא (ורבי עקיבא גמר לה להא קל וחומר הכי): **מה שיריים שאין מכפרין ואין באין לכפרה טעונה יסוד, תחלת עולה שמכפרת ובאה לכפרה - אינו דין שטעונה יסוד!?** (ולקמיה מפרש מאי בינייהו.)

אם כן מה תלמוד לומר 'אל יסוד מזבח העולה' תן יסוד למזבחה של עולה (וקדריש תנא תלתא 'אל מזבח העולה' למה פירש הכתוב? והכי גרסינן לה בתורת כהנים [ספרא ויקרא דיבורא דחובה [דחטאות] פרשתא ג משנה י"ג, בשנויים]: **'אל יסוד מזבח העולה של פר כהן משיח, ולא יסוד מזבח הפנימי; אל יסוד מזבח העולה של פר העדה - שאין תלמוד לומר [שהרי] אין לו יסוד לפנימי עצמו; כשהוא אומר אל יסוד מזבח העולה בשעיר נשיא - שאין תלמוד לומר: שאם את שיריו לא קיבל מזבח הפנימי, שירי מזבח החיצון יקבל? דבר אחר: וכי יש לו יסוד לפנימי עצמו? אם כן מה תלמוד לומר אל יסוד מזבח העולה? - תן יסוד למזבחה של עולה; והכא נמי בעינן תלתא למיגרס, והכי גרסינן; ופירושו אל יסוד מזבח העולה האמור בפר כהן משיח, ולא יסוד מזבח הפנימי - שלא תאמר 'במקום מתן הקרנות שם יהיו שפיכת שִׁירֵי'**

אל יסוד מזבח העולה - ולא יסוד מזבח הפנימי. האמור בפר העדה, דלא צריך תו, דהא איתקוש להדדי! אלא ללמוד בא: שאפילו יסוד אין לו לפנימי, והכי מידריש: הואיל ומיותר לדרשא - יסוד יהיה למזבח העולה ולא לפנימי;

אל יסוד מזבח העולה האמור בשעיר נשיא, שאין תלמוד לומר, כדמפרש בתורת כהנים בהדיא מתרי טעמי: [ודא דהא] שירי דמים של עצמן של פנימי, כגון בפר משיח ועדה - לא קיבל הפנימי, כדאמרן **'שיריו של חיצון יקבל'** בתמיהה ועוד למדנו שאין לו יסוד; ולקמן (דף נב.) נמי הכי פרשינן לה בשמעתין: **'אם כן מה תלמוד לומר אל יסוד מזבח העולה? תן יסוד למזבחה של עולה: תן תורת שפיכת שירים יסוד להלכות מזבחה של עולה: שיהא המזבח טעון בעולה ובכל דמים הניתנין עליו שפיכת שירים אל היסוד אם נשאר בכלי כלום: כשזורק ממנו שתי זריקות לשתי קרנות - ישפכנו ליסוד, ומשום דבעולה לא כתיב שפיכת שירים - איצטריך למילף מהכא;** או אינו אלא למזבחה של עולה יהא יסוד: או אינו בא ללמד כלום על שפיכת שירים של עולה ושל שאר דמים, אלא בא ללמד על הלכות המזבח במתן דמה של עולה: שיתן שתי מתנותיה כנגד היסוד, ולמעוטי קרן מזרחית דרומית שאין לו יסוד, כדאמרין בהאי פירקין (דף נג.).

אמר מר [הגמרא מפרשת את הברייא]: **'אל יסוד מזבח [העולה] ולא יסוד מזבח הפנימי'** **הא מיבעי ליה לגופיה** (שישפכם ליסוד מזבח החיצון; ומיהו כל שכן אם רצה - יתנם על הפנימי, דמהיכא יליף מיעוטא? ואי קשיא: הא ילפינן מברייא דאין לו יסוד לגמרי, ההוא - מיתורא דקרא, ואי דרשת קמא לגופיה ותניינא למיעוטא - תו לא מיתר שני להכי, אלא מקרא שלישי, ותו לית לך דרשא שלישי)

מ - אשר פתח אהל מועד נפקא (דהיינו חיצון); **והוה מצי למיכתב 'אל יסוד המזבח אשר פתח אהל מועד', 'אל יסוד מזבח העולה'** (למה לי למיעוטא?)

(זבחים נא, ב.)
תן יסוד למזבחה של עולה' דאי סלקא דעתך כדכתיב, הני למה לי קרא? - לשירים.
שירים - הא בראי עביר להו? וכי תימא דאפיך מיפך:

(זבחים נב, א.)
דבראי לגואי ודגואי לבראי, הא אין לו יסוד לפנימי עצמו?
'או אינו אלא מזבחה של עולה יהא ליסוד' (ואי סלקא דעתך לגופיה אתא - הני למה ליי מה בא ללמדנו? לשירים: אשר ישפך שיריו למזבח החיצון? פשיטא דעליו ישפכם, דהא תחילת מתנותיו בחוק נעשו! וכי תימא אי כתיב 'אל יסוד מזבח' סתמא הוה אמינא 'נפיך מיפך: שירי הדם הפנימיים הצריך הכתוב לשפוך בחוק, ומהם אתה לומד ששירי החיצון יתנו לפנימי' - הא אין לו יסוד לפנימי עצמו! הילכך על כרחך תן יסוד למזבח של עולה קאמר?)

מי כתיב 'אל יסוד העולה'? **'אל יסוד מזבח העולה' כתיב** (בשלמא אי דרשת ליה ליתן תורת שפיכת שיריים לכל דמים החיצונים - שפיר כתיב 'מזבח העולה': ליתן תורת יסוד למזבח העולה לכל דמים הנזרקים עליו; אלא אי לתחילת דמים קא דרשת ליה - תו ליכא למימר 'ליתן תורה כנגד היסוד למזבח העולה לכל דמיו', דהא חטאת טעונה מתן על ארבע קרנות, וקרן דרומית מזרחית בכלל, ועל כרחך אעולה לחודיה תדרשיה - הוה ליה למיכתב 'אל יסוד העולה': שתהא העולה כנגד היסוד; 'מזבח העולה' מאי היא?)
אי הוה כתיב 'אל יסוד העולה' הוה אמינא 'בזקיפה אל יסוד' (שירורק תחילת מתנות העולה בעליית אמה שמן הארץ עד הכניסה: שהיא כנוס אמה; דכולה ההוא אמה בין בגובהה בין בכניסה - 'יסוד' מיקריא); **השתא דכתיב 'אל יסוד מזבח העולה' - אגגו דיסוד** (השתא דכתיב 'אל יסוד המזבח': יסוד שהוא דומה למזבח, דהיינו גג של יסוד).

אמר רבי ישמעאל: **גג יסוד - למה לי קרא? קל וחומר הוא: ומה שירי חטאת שאינה מכפרת טעונה גג יסוד, תחלת עולה שמכפרת אינו דין שטעונה גג יסוד?**

אמר רבי עקיבא: **ומה שירי חטאת שאין מכפרין ואין באין לכפר טעונה גג יסוד תחלת עולה שמכפרת ובאה לכפר אינו דין שטעונה גג**

יסוד? אם כן מה תלמוד לומר אל יסוד מזבח העולה? תן יסוד למזבח של עולה.

מאי בינייהו?

אמר רב אדא בר אהבה: שירים מעכבים איכא בינייהו: מר (רבי ישמעאל) סבר: (כפרה הוא דלא מכפר, אבל) מעכבי, ומר (רבי עקיבא, דמוסיף ואין באין לכפרה) סבר: לא מעכבי (אשמעינן דאין מתן דמים של מתנות תלוי בהן, דלא מעכבי להו שיריים להזאות). רב פפא אמר: דכולי עלמא שירים אין מעכבים (בחטאות, ואפילו פנימיות), והכא (והנך שיריים דאיפלוג בהו רבי ישמעאל ורבי עקיבא) - במיצוי חטאת העוף (שהוא שירי הזאותו, דכתיב והזה מדם החטאת על קיר המזבח והנשאר בדם) [מצה אל יסוד המזבח חטאת הוא] (ויקרא ה,ט) מעכב קא מיפלגי: מר [רבי ישמעאל] סבר מעכב, ומר [רבי עקיבא] סבר לא מעכב.

תניא כוותיה דרב פפא (דאמר דלרבי ישמעאל נמי: לא מעכבי שירים): (ויקרא ד,ז) [ונתן הכהן מן הדם על קרנות מזבח קטרת הסמים לפני ה' אשר באהל מועד] ואת כל דם הפר ישפך [אל יסוד מזבח העלה אשר פתח אהל מועד] (בכהן משיח כתיב); מה תלמוד לומר 'הפר' (ואת כל הדם ישפוך' היה יכול לכתוב)? - לימד על פר יום הכיפורים שטעון מתן דמים ליסוד - דברי רבי [עקיבא]; אמר רבי ישמעאל: קל וחומר: ומה אם מי שאין נכנס דמו לפני חובה (כגון פר כהן משיח, שכניסת דמו לפניו אינה חובה קבועה: שלא היה מצינה לחטוא ולהביא חטאת) טעון יסוד (שפיכת שיריים), מי שנכנס דמו לפני חובה - אינו דין שטעון יסוד? (לא לחלוק הוא בא, אלא ללמד שאין שיריים מעכבין בו, והכי קאמר: פר יוה"כ - מקל וחומר הוא בא, וכתבו הכתוב: יכול לעכב כתבו לך? תלמוד לומר: וכלה מכפר כו'; מסקנא דמילתא דרבי ישמעאל - להא אתיא [ונכתב בברייתא אחרי לימודו של רבי עקיבא:]

אמר רבי עקיבא: ומה מי שאין דמו נכנס לפני חובה - בין לחובה בין למצוה - טעון יסוד, מי שנכנס דמו לחובה לפני חובה לפני חובה (פר יום הכפורים שהוא חובה קבועה בכל שנה, ורבי עקיבא בא להוסיף על דבריו: עד שאתה לומדו מהיכל שדם פר נכנס לו למצוה - צא ולמדו מלפני חובה, שאינו נכנס לו לא לחובה ולא למצוה וזה נכנס לו אפילו לחובה) אינו דין שטעון יסוד?!

יכול יעכבנו (דניהוי כמי ששנה עליו הכתוב לעכב, שהרי לא הוצרך לכתוב וכתבו)? תלמוד לומר: (באחרי מות) (ויקרא טז,כ) וכלה מכפר את הקדש [ואת אהל מועד ואת המזבח והקריב את השעיר החי] שלמו כל הכפרות כולן (בעבודות הללו האמורות בענין, ושפיכת שיריים לא נאמר שם) - דברי רבי ישמעאל.

קל וחומר לפר כהן משיח [משעיר נשיא] מעתה (מאחר שבאנו לכלל קל וחומר - יש לנו לדרוש קל וחומר כיוצא בו, ולומר ששיריים מעכבין בפר כהן משיח מריבוי הכתוב, שהרי בקל וחומר היה למד לשפיכת שיריים משעיר נשיא; יכול יעכבנו מעתה? תלמוד לומר וכלה): ומה מי שאין נכנס דמו לפני חובה ולא מצוה טעון יסוד (כגון שעיר נשיא וחטאת יחיד, שאין נכנסים להיכל לא חובה ולא מצוה - טעונו יסוד), מי שנכנס דמו לפני חובה [בין לחובה בין למצוה] (פר משיח: שנכנס דמו לפני חובה) - אינו דין שטעון יסוד? (נראה בעיני דלא גרסינן בהאי מסקנא 'בין לחובה בין למצוה' אלא 'למצוה' גרידתא; ואי גרסינן לה - לא תיקשה אדתנא ברישא על דם פר משיח שאינו נכנס לפני חובה - וכאן הוא שונה 'בין חובה בין מצוה': לגבי פר יום הכפורים לא הוי כניסת פר משיח חובה, שאינו חובה כמות; אבל לגבי שעיר נשיא - דלא עייל ליה כלל - קרי לה לכניסת פר משיח 'חובה'; ובמסכת סוטה (דף מד:) אמרינן כהאי גוונא 'מצוה לגבי רשות - חובה קרי ליה').

יכול יעכבנו (מענה, דניהוי כמי ששנה עליו לעכב)?

תלמוד לומר: ואת כל דם הפר ישפך: נתקו הכתוב לעשה ועשאו שירי מצוה, לומר לך: שירים אין מעכבין (נתקו הכתוב מסדר שאר העבודות, ועשאו שירי מצוה, ששנה בהילוך לשונו: שכל העבודות כתיב 'ולקח' 'והזה' 'ונתן' על קרנות, וכאן לא כתיב 'ושפך' דמו אל יסוד' אלא שנה במשמעה לנתקו מכלל שאר העבודות, לומר שאינה חובה כמו אותם לעכב).

וסבר רבי ישמעאל מיצוי חטאת העוף מעכב? והתנא דבי רבי ישמעאל: (ויקרא ה,ט) [והזה מדם החטאת על קיר המזבח] והנשאר בדם ימצה [אל יסוד המזבח חטאת הוא]; 'והנשאר ימצה' -

(זבחים נב,ב)

ושאינו נשאר לא ימצה (כלומר: אם יצא כל הדם בהזאה - אין צריך מיצוי)! תרי תנאי ואליבא דרבי ישמעאל.

אמר רמי בר חמא: האי תנא סבר שירים מעכבי,

ד ת נ י א [נספדא צו פרשתא ג משנה ג-ד, בשנויים]: (ויקרא ו'יט) **הכהן המחטא אותה** [יאכלנה במקום קדש תאכל בחצר אהל מועד] **אותה שניתן דמה למעלה, ולא אותה שניתן דמה למטה** (המחטא אותה = הזורק את דמה; ובכללה דזאת תורת החטאת [ויקרא ו'יח]; כתיב אותה - מיעוטא היא: אם מחטא את דמה כהלכתו: שכתבתי לך בארבע קרנות, דהיינו 'למעלה' - הוּא דהואי חיטוי, ונאכלת; אי לא - לא);

אמרת? וכי מאין באתה (להכשיר, שנוקטת להביא מקרא לפסול)? **מכלל שנאמר** (דברים יב, כז) **[ועשית עלתך הבשר והדם על מזבח ה' אלקיך] ודם זבחיך ישפך על מזבח ה' אלקיך והבשר תאכל** (שפיכה אחת ונאמר והבשר תאכל) - **למדנו לניתנין כמתן ארבע שאם נתנן כמתנה אחת - כיפר, יכול אף הניתנין למעלה שנתנן למטה כיפר?**

ודין הוא: נאמרו דמים למעלה (בחטאת בהמה) **ונאמרו דמים למטן** (מחוט הטיקרא, בחטאת העוף: והזה מדם החטאת [על קיר המזבח והנשאר בדם ימצה אל יסוד המזבח חטאת הוא] [ויקרא ה, ט], ודרשינן ליה לקמן (דף טז:): זה קיר התחתון); **מה דמים האמורים למטן שנתנן למעלה לא כיפר** (דהא כתיב בהזאתו חטאת היא - שאם שינה בה פסול, דהכי אמרינן לקמן (דף טז.) 'עשאה למעלה כמעשה כולן - פסול') - **אף דמים האמורים למעלה אם נתנן למטה לא כיפר!**

[גירסת השטמ"ק אות ד] **לא! אם אמרת בניתנין למטה שכן אין סופן למעלה, תאמר בניתנין למעלה שכן סופן למטה** (שירים ניתנין ליסוד)! **דמים הפנימיים יוכיחו, שסופן (שפיכת שיריהם) לחוץ, ואם נתנן בתחלה בחוץ לא כיפר (דעיכובא כתיב בהו, כדדבינא מועשה [לפר] כאשר עשה [ויקרא ד, כ]).**

לא! אם אמרת בדמים הפנימיים שאין מזבח הפנימי ממרקן (שאיין שם גמר מתן דמים: שעודן צריכין עבודה אחת, הילכך חמירי; ולקמן מפרש ואזיל מאי היא), **תאמר בעליונים** (בניתנין למעלה) **שהרי קרנות ממרקות אותן** (שהוא גמר מתן דמיהם לעכב) [גירסת השטמ"ק אות ה:]: **הואיל וקרנות ממרקות אותן** (דהא לכולי עלמא שיריים החיצונים לא מעכבי) - **אם נתנן למטה כשירים** (הילכך לא חמירי, וכשרו למטן)? - **תלמוד לומר** (להכי איצטריך): **'אותה' אותה שניתן דמים למעלה ולא שניתן דמה למטה**;

מאי 'שאיין מזבח הפנימי ממרקן'? - **לאו אלו שיריים** (דשפיכת שיריים מעכבי בהו)!

אמר ליה רבא (לרמי בר חמא): **אי הכי** (דשיריים מבחוץ מעכבי בהו) **תיתי בקל וחומר** (כל שכן דאתיא מקל וחומר, ולא בעי קרא): **מה שיריים הפנימיים שסופן חובה בחוץ** (ומה דמים הפנימיים שסופן שיריהם חובה לחוץ לעכב), **עשאן בתחלה בחוץ לא כיפר - הניתנין למעלה שאין סופן חובה למטה ועשאן בתחלה למטה אינו דין שלא כיפר? אלא** [היות ואין צורך בלימוד של הבריתא בספרא ללמד ששיריים מעכבים, יש לפרש את הבריתא אחרת: במקום לומר: **מאי 'שאיין מזבח הפנימי ממרקן'?** - **לאו אלו שיריים, תאמר: מאי 'שאיין מזבח הפנימי ממרקן'?** - **אין מזבח הפנימי ממרקן בלבד, אלא פרוכת** (דדמן טעון תחילת הזיה על הפרוכת; והואיל וטעונין שתי עבודות בפנים - חמירי לעכב מלעשותן בחוץ - תאמר בניתנין למעלה: שכן קרנות ממרקות את עבודותיהן העליונות, ואין טעונין שתי עבודות, אבל בשיריים - לא קאמר דלעכבו).]

[הגמרא ממשיכה לברר שיטות האומרים שיריים מעכבים:]

תנו רבנן [תוספתא יומא פ"ג מ"ה]: **'(ויקרא טז, כ) וכלה מכפר [את הקדש ואת אהל מועד ואת המזבח והקריב את השעיר החי]: אם כיפר כלה, ואם לא כיפר לא כלה - דברי רבי עקיבא; אמר לו רבי יהודה (ולקמיה מפרש מאי קאמרי ומאי בינייהו): מפני מה לא נאמר: אם כלה כיפר, אם לא כלה לא כיפר** (מפני מה לא נדרשנו כסדר מכתבו): **שאם חיסר אחת מכל המתנות לא עשה ולא כלום?**

מאי בינייהו?

רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי: **חד אמר משמעות דורשין איכא בינייהו** (תרווייהו - ללמד על המתנות שמעכבות קאמרי, אלא מר משמע ליה הכי ומר משמע ליה הכי: רבי עקיבא משמע ליה מדסיפא לרישא מדריש: בכפרה - דהיינו במתנות - תלויה השלמה, ושירים לא מעכבי; ורבי יהודה נמי: שירים לא מעכבי אית ליה, והכי קאמר: מאי טעמא תדרשיה הכי, דהשתא לא שמעינן מינה שכל מתנותיו מעכבות: דאיכא למימר בכפרת מתנה אחת קאמר, דומיא דחטאות החיצונות? אלא דרוש הכי: אם כלה הכל כמה שכתב - הוּא דכיפר, ואם לא כלה כל מה שבענין - לא כיפר, ולמדנו שאם חיסר אחת מן המתנות - לא עשה כלום, ושיריים לא מעכבי, שאינן אמורין בענין זה: דגבי פר כהן משיח - הוא דאיתרביי פר יום הכיפורים לשירים; ולרבי יהודה איצטריך למילף עיכוב מתנות מהכא, משום דאמר: כי כתיבא 'חוקה' - בדברים הנעשין בבגדי לבן לפני ולפנים הוא דכתיב), **וחד אמר שיריים מעכביין איכא בינייהו** (ולרבי

עקיבא לא מעכבי, והכי קאמר: אם כיפר מה שאמור בענין – כלה, דכתיב 'חוקה' לעיכובא; אבל שיריים – שאינה אמור בענין – לא מעכבי; ואתא רבי יהודה למימר: כלה כל צורכי עבודותיו, ואף המלמדין לו ממקום אחר – כיפר, ואם לא כלה – לא כיפר: שאם חיסר אחת מכל המתנות כו' – ואפילו במתן יסוד משמע).

תסתיים דרבי יהושע בן לוי – הוא דאמר שיריים דמעכבי, דאמר רבי יהושע בן לוי: לדברי האומר 'שיריים מעכבין' – מביא פר אחד ומתחיל בתחלה בפנים (אם גמר מתנות כולן, ונשפך הדם – מביא פר אחר, ומתחיל בהיכל כדי שיהו לו שיריים: דאע"ג דאמרינן 'גמר מתנות מבפנים ונשפך הדם מביא פר אחר ויתחיל בפרכת', גמר מתנות שעל הפרכת ונשפך הדם – יביא פר אחר ויתחיל במזבח, ואין צריך להתחיל עבודה שהשלים: שכולן כפרה בפני עצמן לדברי האומר שיריים מעכבין, ולא אמרינן 'אם גמר מתנות מזבח הפנימי ונשפך הדם – יביא אחר וישפוך על יסוד החיצון' דאם כן לאו היינו 'שירים'! אלא במזבח יתחיל: שיגעשו שיריים, וישפכם בחוץ; אלמא לרבי יהושע בן לוי איכא למאן דאמר 'שיריים מעכבין' ;

אטו רבי יוחנן (בפרק 'השוחט' (לקמן דף ק"א.)) – **לית ליה הא סברא** (דאיכא למאן דאמר שיריים מעכבין) ? **והאמר רבי יוחנן** : (דקתני 'רבי נחמיה אומר שירי הדם שהקריבו בחוץ – חייב', ואמר רבי יוחנן עלה:) **תנא רבי נחמיה** (למילתיה) – **כדברי האומר 'שיריים מעכבין'** (אלמא לרבי יוחנן נמי איכא דאית ליה הכי) !

אלא: כ'דברי האומר' – **ולאו להני תנאי** [רבי עקיבא ורבי יהודה] (אלא מאי משני עלה דרבי יוחנן, כי מוקמן לה כרבי יהושע בן לוי? – מבעיא לן לשנויי אדרבי יוחנן: 'לדברי האומר' דקאמר – אתנאי אחרים קאי, ולא אהני תנאי דלעיל קאי: ארבי יהודה ורבי עקיבא) – **הכא נמי 'כדברי האומר'** – **ולאו להני תנאי** (הכא נמי איכא למימר דרבי יוחנן – הוא דאמר 'שיריים מעכבים איכא בינייהו', והא דקאמר רבי יהושע בן לוי 'לדברי האומר' – לאו אהני תנאי קאי) .

משנה :

חטאות הצבור והיחיד –

אלו הן חטאות הצבור (שאנו צריכים להזכירם, שהרי הפנימיות: פר העדה, ושעירי עבודת כוכבים – כבר נשנו) : **שעירי ראשי חדשים ושל מועדות** (שהן על מזבח החיצון)

–

שחיטתן בצפון (שהרי למדנו בבבין אב לכל חטאות), **וקיבול דמן בכלי שרת בצפון**, **ודמן טעון ארבע מתנות על ארבע קרנות** (כדילפינן 'מקורות קרנות' בפרק 'בית שמאי' (לעיל דף ל"ז)) ; **כיצד ?** –

(זבחים נג, א)

המשך המשנה

עלה ככבש ופנה לסובב (מפני שדמה ניתן למעלה על הקרנות, ובאצבע – צריך לעמוד על גבי סובב; אבל בכל שאר הדמים, שהן התחתונים מן החוט ולמטה, בקרן זוית המזבח – עומד על הרצפה חורק מן הכלי למזבח, וכל מקום שיגיע למזבח כשר) **ובא לו לקרן דרומית מזרחית** (שבה הוא פוגע ראשון, כדקיימא לן לקמן (דף ס"ב): 'כל פינות שאתה פונה – יהו דרך ימין'; והכבש בדרום, וכשעולה בו ופניו למזבח – הוי ימינו למזרח; ובא לימינו למזרח, ובא לאותו קרן, והולך ומקיף בסובב דרך ימין ופניו למזבח, מן הדרום למזרח:) **מזרחית צפונית** (וממזרח לצפון) **צפונית מערבית** (ומצפון למערב, דהיינו דרך ימין) **מערבית דרומית** ;

שירי הדם היה שופך על יסוד דרומית (בגמרא יליף לה) ; **ונאכלין לפניו מן הקלעים** (לפי שבמשכן היו 'קלעים': היקף לחצר אהל מועד; ובמקום הקלעים היתה חומת העזרה בבית שלמה או בית עולמים; ובחטאת כתיבא [הכהן המחטא אתה יאכלנה] במקום קדש **תאכל בחצר אהל מועד** (ויקרא נ"ט)) **לזכרי כהונה** (דכתיב הכהן המחטא אותה) (שם) – לאפוקי נשים, שאינן ראיות לחיטוי ובי'יקח קרח' גבי חטאת ואשם ומנחה כתיב כל זכר יאכל אותו [במדבר י"ז]) **בכל מאכל** (משום דקתני בפסח 'ואינו נאכל אלא צלי' לקמן (דף נ"ו) – תני בכולהו 'ובכל מאכל') **ליום ולילה** (כדילפינן בפרק שלישי (לעיל דף ל"ו). **ובשר זבח תודת שלמי** – למדנו שנאכלת ליום אחד; חטאת ואשם מניין? תלמוד לומר **זבח**; ובקדשים לילה הולך אחר היום, דכתיב **לא יניח ממנו עד בקר** (ויקרא ט"ז)) **עד חצות** (סייג עשו חכמים לתורה, להרחיק אדם מעבירת כרת, כדתנן בברכות בפרק קמא (דף ב.) 'כל הנאכלין ליום אחד מצותן כו'') .

גמרא :

היכי עביד (מתנת אצבע בקרן) ?

רבי יוחנן ורבי אלעזר: חד אמר נותן אמה אילך ואמה אילך (כשהוא עומד אצל זוית המזבח, נותן בתוך אמה של מקצוע לאיזה רוח שירצה: או לדרום או למזרח בקרן דרומית מזרחית, וכן בכל קרן), וחד אמר מחטא ויורד (לשון הכתוב הכהן המחטא אותה (ויקרא ויט)) כנגד חודו של קרן.

אליבא דרבי אלעזר בן רבי שמעון (לקמן מיייתי פלוגתייהו), דאמר 'היא עצמה אינה נעשית אלא בגופה של קרן' (כלומר: כל עצמה ועיקר מצותה אינו אלא שם) - דכולי עלמא לא פליגי (דלא בעינן חודה, ד'קרן' כתיב, ואמה על אמה ברום אמה הנתון בראש המזבח בכל זוית וזוית - בכל מקום שבה קרוי 'קרן'); כי פליגי אליבא דרבי (דמכשר לה מחוט הסיקרא ולמעלה, ואף על גב דלא בקרן): מר סבר: אמה אילך ואמה אילך - 'כנגד קרן' הוא (כי היכי דקרן היא אמה על אמה - אף כל שתחתיו כנגדו הוי 'קרן')! ומר סבר: כנגד חודה - אין, טפי - לא (כיון דקרא - לאו אקרנות ממש קפיד, בשאר המזבח לא שייך לשון 'קרן' אלא בחודה של זוית).

מיתיבי: 'חטאת הציבור והיחיד - כיצד מתן דמן? היה עולה לכבש ופנה לסוכב, ובא לו לקרן דרומית מזרחית, וטובל באצבעו הימנית המיומנת שכימין (אצבע הרגילה למלאכה, ולא שאר אצבעות מוכנות להושיט ולטבול; היינו שאצל גודל; מיומנת = אנט"ר בלע"ז) מן הדם שבמזרק, וחומר (לשון 'נחמרו בני מעיה' (חולין דף נד); דנוריי"ר בלע"ז) כגודלו מלמעלה ובאצבעו קטנה מלמטה (מושך את הדם שבאצבע כלפי למטה שיפול כולו למזבח), ומחטא (זריקת חטאת קרוי 'חיסוי', כמו הכהן המחטא אותה (ויקרא ויט)) ויורד כנגד חודה של קרן (רבי היא, דמכשר למטה מן הקרן; להכי תנא לה 'בחודה') עד שמכלה כל הדם שבאצבע; וכן כל קרן וקרן?! הכי קאמר: מצוה - בחודה; אי עבד אמה אילך ואמה אילך - לית לן בה.

מאי 'רבי' ומאי 'רבי אלעזר ברכי שמעון'? דתניא: 'דמים העליונים ניתנין מחוט הסיקרא ולמעלה; דמים התחתונים ניתנין מחוט הסיקרא ולמטן - דברי רבי; רבי אלעזר ברכי שמעון אומר: כמה דברים אמורין (דדמים העליונים כשירין למעלה מן החוט מיד)? - בעולת העוף (שנעשית למעלה' כדאמרינן בפרק 'קדשי קדשים' (לקמן דף טז)); אבל כחטאת כהמה (דכתיב בה קרן בהדיא) - היא עצמה אין נעשית אלא על גופה של קרן'.

אמר רבי אבהו: מאי טעמא דרבי? - דכתיב (יחזקאל מג, טו) וההראל (מזבח) ארבע אמות דמההראל (ומהאראל) ולמעלה [הקרנות ארבע]: [כל המזבח] ארבע אמות הוא דהויא (בתמיה: וכי אין גובהו או רוחבו אלא ארבע אמות)? אמר רב אדא בר אהבה: ומקום קרנות ארבע (הקרנות תופסין ארבע אמות במזבח: דכל קרן אמה על אמה).

מקום קרנות ארבע הויא (בתמיה? והרי אין הקרנות אוכלין במזבח אלא שתי אמות מן המזרח למערב ושתיים מן הדרום לצפון, היינו שתיים על שתיים)? - אלא אימא (אלא על כרחך הכי קאמר קרא): רשות קרנות ארבע (כלומר: שם רשות הקרנות תופסת למטה מהן ארבע אמות, דהיינו עד החוט: דכוליה הוי קרן).

תנן התם [מדות פ"ג מ"א]: 'חוט של סיקרא חוגרו באמצע להכדיל בין דמים העליונים לדמים התחתונים'; מנא הני מילי? אמר רב אחא בר רב קטינא: שנאמר (שמות כז, ה) [ונתתה אתה תחת כרכב המזבח מלמטה] והיתה הרשת עד חצי המזבח (הרשת = כעין ציור מצוירת בקליעה, ושל נחשת הויא, בתחתיו של מזבח, עשוי כנפה; וגובה עד חציו של מזבח); התורה נתנה מחיצה (מדקפיד אחצי מזבח) להכדיל בין דמים העליונים לדמים התחתונים.

שירי הדם [היה שופך על יסוד מערבי של מזבח החיצון ואם לא נתן לא עכב]: תנו רבנן [דומה לספרא ויקרא דבורא דחובה [דחטאות] פרק ט סוף משנה ב ומשנה ג, בתוספת הסבר]: [ויקרא ד, לד: ולקח הכהן מדם החטאת באצבעו ונתן על קרנת מזבח העלה ואת כל דמה ישפך] אל יסוד (המזבח) (האמור בחטאת החיצונה) - זה יסוד דרומי;

אתה אומר 'זה יסוד דרומי' - או אינו אלא יסוד מערבי (כדאשכחן בפנימיות לעיל: אשר פתח אהל מועד [ויקרא ד, יח]), וילמד סתום מן המפורש?

אמרת: ילמד ירידתו מן הכבש (בחיצונות, ושירי הדם בידו) **ליציאתו מן ההיכל** (ושיריים הפנימיים בידו): **מה יציאתו מן ההיכל כסמוך לו** (ביסוד מערבי שהוא סמוך לו) - **אף ירידתו מן הכבש** - (נשפכין ליסוד דרומי שהוא) **כסמוך לו**.

תניא: רבי ישמעאל אומר: זה וזה (חיצונים והפנימים) יסוד מערבי; רבי שמעון בן יוחאי אומר: זה וזה יסוד דרומי.
בשלמא למאן דאמר 'יסוד מערבי': קסבר ילמד סתום (החיצונים) מן המפורש (פנימים), שכתוב בהן יסוד מערבי דכתיב אשר פתח אהל מועד [ויקרא ד, יח]; אלא למאן דאמר יסוד דרומי - מאי טעמיה (הא כתיב בפנימיים אל יסוד... אשר פתח אהל מועד)?
אמר רב אסי: קסבר האי תנא: כוליה מזבח בצפון קאי (כוליה מזבח בצפון פתח ההיכל קאי, ואין המזבח לפני הפתח כלום, אלא אמה של יסוד דרומי);
לישנא אחרינא: כוליה פתח בדרום קאי (אי נמי בצפון העזרה קאי [המזבח], והווי חמש אמותיו כנגד הפתח, ואמה אחת מהן יסוד דרומי; אישתכח דכי נפיק מן הפתח - רואה יסוד דרומי לפניו מכון, באמצע הפתח; ואית דגרס 'כוליה פתח בדרום מזבח קאי' - והיא היא: כל פתח ההיכל לדרומו של מזבח הוא) .

(זבחים נג, ב)
תנא דבי רבי ישמעאל כרבי שמעון בן יוחאי אומרים (תנא דבי רבי ישמעאל היו שונים ברבי שמעון בן יוחאי): זה וזה יסוד מערבי (תלמידי רבי ישמעאל היו שונים משנה שנשנית בבית מדרשו של רבי שמעון: דזה וזה יסוד מערבי כרבי ישמעאל);
וסימניך (שלא תחליף הגירסא לומר זה וזה דרומי): משכו גברי לגברא (תלמידי רבי ישמעאל שהן מרובין - משכו את רבי שמעון לומר כדברי רבן) .

משנה:
העולה קדשי קדשים (ליפסל ביוצא, ובטבול יום, ובמחוטר כפורים; ומועלין בה);
שחיטתה בצפון וקיבול דמה בכלי שרת בצפון ודמה טעון שתי מתנות
שהן ארבע (בגמרא מפרש היכי עביד; שתי מתנות בקרן מזרחית צפונית ובקרן מערבית דרומית שכנגדה באלכסון; והכי תנן במסכת תמיד [פ"ד מ"א] (דף ל:): 'בא לו לקרן מזרחית צפונית - נותן מזרחית צפונית; מערבית דרומית - נותן מערבית דרומית'; וטעמא משום דקרן מזרחית דרומית לא היה לה יסוד, כדאמרין בשמעתין, ועולה טעונה תורת מתן דמה 'כנגד היסוד' וכדרכין לעיל (דף נא). מקל וחומר משירי חטאת; הילכך בעי הנך תרתי דאמרן: שתי מתנות שהן ארבע בעינן, כדי שיהא מתן הדם בארבע רוחות המזבח, והא לא משכחת לה אלא בשתי קרנות העומדות זו באלכסונה של זו: דאי בשתיים שברוח אחת - לא הוי דם אלא בשלש רוחות של מזבח, ולא קרינן ביה 'סביב' [ויקרא א, ה]), וטעונה הפשט וניתוח - וכליל לאשים.

גמרא:
עולה - מאי טעמא תני ליה 'קדשי קדשים' (מאי דלא תני גבי חטאות ואשמות, דהווי נמי קדשי קדשים)?
(ומשני): משום דלא כתיב בה 'קדשי קדשים היא' (איצטריך לאשמועינן דאפילו הכי קדשי קדשים היא: דהא כולה לגבוה, ואין לך קדשי קדשים כזה, ובקדשים קלים גופייהו: מאי דאזיל מינייהו לגבוה - קדשי קדשים הוא! כדתנן לקמן בפרק 'התדיר' [זבחים פ"י מ"ג] (דף פט). 'מעשר קודם לעופות מפני שהוא מין זבח ויש בו קדשי קדשים: דמו ואימוריו' .

ודמה טעון שתי מתנות [שהן ארבע]:
היכי עביד (דנעשים ה'שתיים שהן ארבע)?
אמר רב: נותן וחוזר ונותן (זורק מן הכלי ולמזבח ברוח זו של קרן, וכן ברוח השניה של קרן [שתי מתנות], וכן לקרן שכנגדה באלכסון [שתי מתנות - כפי שרש"י מפרש לקמן בדברי רבי ישמעאל: 'והיינו כדב: נותן וחוזר ונותן'], ונמצא מן הדם לארבע רוחות של מזבח - מתנה לכל רוח);
ושמואל אמר: מתנה אחת כמין גמא.
'נותן' - כתנאי: יכול יזרקנו זריקה אחת? תלמוד לומר: [ויקרא א, ה]:
ושחט את בן הבקר לפני ה' והקריבו בני אהרן הכהנים את הדם וזרקו את הדם על המזבח [סביב] אשר פתח אהל מועד];
אי סביב - יכול יקיפנו כחוט?
תלמוד לומר לומר זורקו (ואין זריקה אלא מרחוק, ובחוט אי אפשר להקיף אלא באצבע ובנגיעה); הא כיצד? כמין גמא (זורק נגד הפינה מן הכלי, והדם מתפשט לשתי רוחות הפינה, והרי הוא כמין 'גאס':

אות יונית עשויה כ'כפ פשוטה' [כלומר: זוית ישרה, כמו אות כפ סופית, שנקראת 'פשוטה' בנגוד לכפ אמצעית, שרגלה כפופה]:

ודמה טעון שתי מתנות שהן ארבע (כמין גמא; ובשתי קרנות שבאלכסון, דאיכא 'סביב': לארבע רוחות המזבח, ובזריקה).

רבי ישמעאל אומר: נאמר כאן 'סביב' (בעולה כתיב) ונאמר להלן (וכן כתיב בשלמים ואשם ויקרא גב): וסמך ידו על ראש קרבנו ושחטו פתח אהל מועד וזרקו בני אהרן הכהנים את הדם על המזבח **סביב** – בשלמים; באשם: ויקרא זב; במקום אשר ישחטו את העלה ישחטו את האשם ואת דמו יזרק על המזבח **סביב**)

'סביב' (בחטאת המלוואין, ב'צו את אהרן': נבפר החטאת: ויקרא חטו; וישחט ויקח משה את הדם ויתן על קרנות המזבח **סביב** באצבעו ויחטא את המזבח ואת הדם יצק אל יסוד המזבח ויקדשהו לכפר עליו); **מה להלן פיסוק וארבע מתנות** (ארבע נפסקות זו מזו, דהא על ארבע קרנות נותן) – **אף כאן פיסוק וארבע מתנות** (אף על פי שבשתי קרנות – פיסוק בעינן, והיינו כדרב: נותן ונחת ונותן). **אי מה להלן ארבע מתנות על ארבע קרנות אף כאן ארבע מתנות על ארבע קרנות?**

אמרת: עולה טעונה יסוד (תחילת מתנותיה צריכה נגד היסוד: שיהא יסוד המזבח תחת מקום מתנה; ומקל וחומר אייתנה לעיל בפירקין (דף נא)), **וקרן מזרחית דרומית לא היה לה יסוד** (לקמיה מפרש היכי דמי; הילכך בקרן מזרחית צפונית היה מתחיל).

מאי טעמא (לא היה לה יסוד)?

אמר רבי אלעזר: לפי שלא היתה בחלקו של טורף (בנימין, דכתיב ביה זאב יטרף (בראשית מט, כח): שנתנבא יעקב עליו בבקר יאכל עד (שם): באחסנתיה תיתבני מדבחא; ואותה הקרן לא היתה בחלקו, כדמפרש ואזיל), **דאמר רב שמואל בר רב יצחק: מזבח אוכל בחלקו של יהודה אמה** (אמה במזרחו, אמה בדרומו – על כל האורך בעובי אמה, אלא שלא היתה אמה שבמזרח על פני כל המזרח: שכשמגיע לקרן מזרחית צפונית – היתה כלה בסמוך לקרן אמה; וכן אכילת האמה הדרומית: לא היתה מהלכת על פני כל הדרום: שכשמגיע לקרן דרומית מערבית – כלה בסמוך לקרן אמה, כדתנן (מדות פ"ג מ"א: לקמן דף נד). **'זיסוד מהלך על פני כל הצפון ועל פני כל המערב, אוכל במזרח אמה אחת ובדרום אמה אחת'**; נמצא יסוד לשלש קרנות, כזה [עיי' בתמונה שבגמרות]).

אמר רבי לוי בר חמא אמר רבי חמא ברבי חנינא: רצועה היתה יוצאה מחלקו של יהודה ונכנסה בחלקו של בנימין (שחלקו של יהודה היתה במזרח, כדתניא (יומא דף יב). **'מה היה בחלקו של יהודה? – הר הבית** (בכניסתו), והלשכות שבו, והעזרות עזרת נשים כולה, ועזרות: ושנים ועשרים אמה של מקום דריסת רגלי הכהנים ומקום דריסת רגלי ישראל מיקרו 'עזרות'; נמצא חלקו של יהודה במזרח המזבח, ובצדו לדרום; והמזבח אוכל בחלקו אמה במזרח אלא שלצד קרן מזרחית צפונית היה כלה חלקו של יהודה: שהיתה אותה אמה ברחוק מן הקרן אמה, והרצועה היתה יוצאה בדרום למזבח ונכנסת בחלקו של בנימין: שממקום הדריסה ולמערב היה חלקו של בנימין, אלא שרצועה זו היתה ליהודה באה בתוך חלקו של בנימין בדרומו של מזבח, ומזבח אוכל בה אמה – והיא אמה שהיה כניסת היסוד ראוי להיות בה, כדאמר מר (מדות פרק ג מ"א) **'עלה אמה וכן אמה – זהו יסוד'** כל אורך כותל מזרחי בעובי אמה היה אוכל חלקו של יהודה וכן כותל דרומי לבד אמה סמוך לקרן דרומית מערבית, ולבד אמה סמוך לקרן מזרחית צפונית), **והיה בנימין הצדיק מצטער עליה בכל יום לנוטלה, שנאמר**

(זבחים נד, א)

(דברים לג, יב) **[לבנימן אמר ידיד ה' ישכן לבטח עליו] חופף עליו כל היום** [ובין כתיפיו שכן] (חופף – כמו נזיד חופף ומפספס (שבת דף נ) דפרוטי"ר דגרנטו"ר בלע"ז, כאדם המחשב ודואג) – **לפיכך זכה בנימין הצדיק ונעשה אושפיז כן להקב"ה, שנאמר ובין כתפיו שכן.**

מיתיבי [זבחים פ"ו מ, ה]: **'עולת העוף כיצד היתה נעשית? היה מולק את ראשה ממול עורפה, ומבדיל** (בשתי סימנין, ולא כחטאת שהיא בסימן אחד; ולקמן יליף לה בפרק 'קדשי קדשים' (דף סה)), **וממצה דמה על קיר המזבח** (דוחק בית מליקתו לקיר – והוא מתמצה על ידי דוחקו בקיר; ולקמן אמרינן שעל קרן מזרחית דרומית היא נעשית); **ואי אמרת 'לא היה לה יסוד' – באוירא בעלמא הוא דקא עביד** (בתמיה: נמצא כשהוא מולקה – באויר היא נמלקת, והדם נופל לארץ לאיבוד; ואי תימא נופל על הסובב – שהרי למעלה היא נעשית – הא קתני התם [ספרא ויקרא פרשתא דנדבה פרשה ז פרק ח משנה ח]: **'עשאה למטה מרגליו אפילו אמה אחת – כשרה'**; דלא קפיד אלא אלמעלה מן החוט) **!?**

אמר רב נחמן בר יצחק: אימר: כך התנו: אוירא דבנימין, קרקע יהודה (ואיכא למימר למעלה משלשה טפחים, דלאו קרקע הוא, עשוי כמין בליטה קטנה כנגד אותה הקרן לקבל בה דם עולת העוף שלא יפול לארץ, ו'קיר מזבח' מיקרי, אבל 'יסוד' לא מיקרי להכשיר הקרן למתן דמים הצריכין לינתן כנגד היסוד: שאין יסוד אלא המיוסד בארץ).

מאי 'לא הוה לה יסוד' ?
 רב אמר: בבבלין (בקרן דרומית מערבית בנו היסוד אמה באורך הדרום, וחדלו להם כל הדרום וכל המזרח עד אמה סמוך לקרן צפונית מזרחית, כדאמרן 'אוכל במזרח אמה ובדרום אמה') ;
 לוי אמר: בדמים (יסוד היה על פני כל המזרח, אבל לא נותנין דמים בחלקו של יהודה) .
 רב מתרגם [בין כתפיו שכן]: באחסנתיה יתבני מדבחא (בניינא גופיה משמע) ; לוי מתרגם [בין כתפיו שכן]: באחסנתיה יתבני מקדשא: מקום מקודש לדמים .
 תא שמע [מדות פ"ג מ"א]: היסוד היה מהלך על פני כל הצפון ועל פני כל המערב, אוכל (תופס) בדרום אמה אחת ובמזרח אמה אחת (ובמקצוע צפונית מזרחית משוך לצד מזרח אמה ולא יותר, כמו שציירתי למעלה) ' (קשיא ללוי, דהא בניינא משמע) ! ?
 מאי 'אוכל' - נמי בדמים .
 תא שמע [מדות פ"ג מ"א]: 'המזבח היה שלשים ושתים על שלשים ושתים' (קשיא לרב דמשמע ריבוע היה)
 הכא במאי עסקינן? - מן הצד (לאו בארבעת רבעין קחשיב, אלא מצד צפון היה ל"ב ומצד מערב ל"ב, אבל מזרח ודרום לא היה אלא ל"א על ל"א: דקרן דרומית מזרחית חסרה לה אמה לדרום ואמה למזרח) .
 תא שמע: 'נמצא פורח אמה על יסוד ואמה על סוכב' (לקמן הוא, בפרק 'קדשי קדשים' (דף סב:), דרמינן מתניתין אהדדי, דתנן חדא: כבש היה לדרומו של מזבח אורך ל"ב והמזבח ל"ב אורך - הרי אורך המזבח והכבש ס"ד כי מני להו אהדדי; ותנן 'הכבש והמזבח ס"ב', ופריך: והא שיתין וארבע הוי תפסין בקרקע העזרה, והתם לגבי תפיסת הקרקע קא מני להו? ומשנינן: נמצא שראש הכבש פורח ועולה על שתי אמות של כניסת היסוד והסוכב, ונמצא שתי אמות העליונות של כבש נבלעות בל"ב של מזבח מדקתני 'פורח על אמה של יסוד' - מכלל דאיכא כניסת היסוד לדרום; קשיא לרב, דאמר דאוכל במזרח אמה אחת ובדרום אמה אחת, דקתני, ותו לא בבנין קאמר והכבש בדרום הוא, ויש תחתיו כניסת יסוד המזבח [נוסח שטמ"ק: וקשיא לרב, דאמר 'בבנין' כלומר: שברוח דרומית, וברוח מזרח לא היה שם יסוד בנוי, והכא משמע שהיה שם בנוי] ! ?
 אימא: כנגד אמה יסוד ועל אמה סוכב (כנגד מקום שהכניסה ראויה להיות, ולא שהיתה שם; ומיהו שתי אמות נבלעות לתוך ל"ב של מזבח: שהיה נכנס לתוך הפנימי שכנגד בליטה שהיסוד התחיל בה לאכול בה בדרום אמה אחת) .

תא שמע דתני לוי: 'כיצד בונין את המזבח? מביאין מלבן (הוא דפוס מרובע עשוי מארבע קרשים) שהוא שלשים ושתים על שלשים ושתים וגובהו אמה (וכל אחת ארוכה ל"ב, כעין אנשטר"א שעושין לכירים, ורוחב הקרש אמה - והוא גובהו של מלבן) ומביא חלוקי אבנים מפולמות (לחות) בין גדולות בין קטנות ומביא סיד וקוניא (ניתן אבר, כעין שעושין לצפוי כלי חרס שקורין פולמי"ר) וזפת (ממלאו אבנים וסיד חפת וקוניא עד שמשווהו לגובה המלבן) וממחה (אישפרידי"ר בלע"ז): ושופך (ושופך בתוך המלבן על אבנים ונדבקים יחד על ידי אלו) ; וזה הוא מקום יסוד (חה היסוד הראשון ששנינו בו 'עלה אמה') ; וחוזר ומביא מלבן שהוא שלשים אמה על שלשים אמה, וגובהו חמש אמות, (ומושיבו על זה) ומביא חלוקי אבנים כו' (וממלאו; נמצאת כניסת אמה זה [יסוד? בולט אמה זו סביב: על זה היה כהן מהלך, כדמפרש ואזיל: שהמלבן השלישי שהושיבו על זה קצר ממנו שתי אמות על שתי אמות, נמצא האמצעי בולט מתחת העליון אמה בכל צד) ; וחוזר ומביא מלבן שהוא כ"ח על כ"ח אמות, וגובהו שלש אמות, ומביא חלוקי כו' - והוא מקום המערכה (כלומר: ראש המזבח) ; וחוזר ומביא מלבן שהוא אמה על אמה (ומושיבו בזוית המזבח מלמעלה), ומביא חלוקי אבנים מפולמות: בין גדולות בין קטנות, ומביא זפת וקוניא וממחה ושופך - וזהו קרן, וכן לכל קרן וקרן' (קתני מיהא: מלבן התחתון של ל"ב על ל"ב, אלמא יסוד בולט בו מארבע רוחותיו) - וכי תימא

(זבחים נד, ב)
 דגייז ליה (אחר שיבש סתר הבנין מעל חלקו של יהודה) - (ופרכינן: והא) אבנים שלמות [תבנה את מזבח ה' אלקיך והעלית עליו עולת לה' אלקיך] [דברים כו:] כתיב (שיהא חלק, ולא פגימות פגימות, ואי אפשר לסתירה להיות חלקה) ! ?
 דמחית מידי מתותיה ושקיל ליה (כלומר: במקומו על כנגד חלקו של יהודה הניח עץ ארוך, ועוביו כעובי המלבן, והניח בתוך המלבן, ולא יכול להדביק עם חלוקי האבנים על ידי שפיכת המיחוי של סיד וקוניא; ולכשיבש קצת - נטלו, ונשאר מקומו חלק) ; דאי לא תימא הכי - הא דאמר רב כהנא 'אבנים של קרנות חלולות היו' (נקבים נקבים עמוקים בארבעתן שיפול דם החטאת ויבלע לתוכו), דכתיב (זכריה ט, טו) [ה' צבאות יגן עליהם ואכלו וכבשו אבני קלע ושתו המו כמו יין] ומלאו כמזרק כזויות מזבח (אלמא בית קיבול יש, כמזרקים) - הכא נמי אבנים שלמות אמר

רחמנא! ? אלא דמחית מידי מתותיה ושקיל ליה (מקלות וקסמין חלקים נתן בין חלוקי האבנים, וכשיבש – הוציאם, ונשארו מקומות בנקבים חלולים, ולא הוצרך לפגום בפגימות לנקבם) - הכי נמי דמחית מידי מתותיה ושקיל ליה.

דרש רבא: מאי דכתיב (שמואל א יט, יח) [ודוד ברח וימלט ויבא אל שמואל הרמתה ויגד לו את כל אשר עשה לו שאול וילך הוא ושמואל וישבו בניות (בניות) פסוק יט: ויגד לשאול לאמר הנה דוד בניות (בניות) ברמה]: וילך דוד הוא ושמואל וישבו בניות... ברמה (בעירו של שמואל); וכי מה ענין ניות אצל רמה? אלא שהיו יושבין ברמה ועוסקין בנויו של עולם (למצוא מקום לבית הבחירה מן התורה).

אמרי כתיב (דברים יז, ח) [כי יפלא ממך דבר למשפט בין דם לדם בין דין לדין ובין נגע לנגע דברי ריבת בשעריך] וקמת ועלית אל המקום [אשר יבחר ה' אלקיך בו] ('בכל שעריך' [דברים טז, יח] קרי עלייה, ומשם לבית המקדש) - (ועלית) מלמד שבית המקדש גבוה מכל ארץ ישראל, וארץ ישראל גבוהה מכל ארצות (לא מיבעיא לן הכא, ולא מהכא נפקא לן, אלא מקרא אחרינא, דכתיב: [דמיה כג, ח] לא יאמרו עוד חי וגו' כי אם חי ה' אשר העלה ואשר הביא את בני ישראל מארץ צפון ומכל המקומות אשר הדחתים שם וגו').

לא הוו ידעי דוכתיה היכא (מקומו: היכן מקום הגבוה בארץ ישראל? בגבול מי הוא?), אייתו ספר יהושע (לבדוק בגבולי השבטים; ולא פירשו שם באחד מכל השבטים פיאאות גבוליהם לארבע רוחותיהם חוץ משבט יהודה ובנימין, שנתפרשו שם כל הגבולים מסובבין ברוחותיה ומקצועותיה; גבול יהודה - לדרומה של ארץ ישראל, וארץ אדום גבולו לדרום על פני כולו, ואורך גבול יהודה מן המזרח למערב על פני אורך כל גבולה של ארץ ישראל: ים המלח למזרח וים הגדול למערב, והן מן גבולי ארץ ישראל בפרשת 'אלה מסעי'; וגבול צפוני של ארץ יהודה לא היה מכוון לארכו, אלא התחיל למזרח מן הירדן ועולה למערב ומרחיב מאמצעו, ופונה באלכסון לצפון ועולה מדברה, ומרחיב לצד צפון אל כתף היבואי היא ירושלים; ומשהתחיל מן המזרח - מונה והולך עד ירושלים); בכולהו שבטים כתיב וירד... ועלה הגבול... ותאר הגבול, ובשבט בנימין - 'ועלה' כתיב, 'וירד' לא כתיב [שטמ"ק אות ג: מעין עיטם ואילך לדרום הוא גבול שאר שבטים, וכל הצפון עד עין עיטם - גבול בנימין; ובאותם גבולים שמעין עיטם ואילך לדרום כתיב 'וירד'; ובגבול בנימין שבצפון עד עין עיטם כתיב 'ועלה'; נמצא שעין עיטם גבוה מכולם, ועין עיטם זה מי נפתח - לשון רש"י בנוסחאות מהר"פ] (גירסת רש"י: כתיב ועלה הגבול ולא כתיב 'וירד'; ועוד כתיב בעלייה אחת מירושלים [יהושע טז, ח] 'עד ראש ההר על פני גיא בן הינוס' ומשם עד הים שהוא לרוח מערב - כתיב 'ותאר הגבול' 'וירד הגבול'; ובנחלת בנימין ולא כתיב ועלה. ונחלת בנימין בצפונה של נחלת יהודה, וגבול נגב לבנימין - הוא גבול צפונה ליהודה; אלא שאין אורך נחלת בנימין מן המזרח ועד הים אלא עד ירושלים ועד ההר אשר על גיא בן הינוס ועד קרית יערים: כתיב ועלה... ותאר - ולא כתיב 'וירד'; 'ותאר' אינה לא עליה ולא ירידה; למדנו שראש ההר אשר על גיא בן הינוס - הוא גבוה מן הכל, ולמעלה מירושלים; דמירושלים ולשם כתיב 'ועלה') אמרי: שמע מינה - הכא הוא מקומו; סבור למבנייה בעין עיטם, דמדלי (נראה בעיני שהוא מעין מי נפתח [יהושע טז, ח], האמור שם אחר עליית 'ההר אשר על פני גיא בן הינוס' אשר לא נכתב ירידה בינתיים); אמרי: ניתתי ביה קליל (נעשה אותו נמוך מעט, ונבנהו בירושלים שהיא למטה), כדכתיב (דברים לג, יב) [לבנימן אמר ידיד ה' ישכן לבטח עליו חופף עליו כל היום] ובין כתפיו שכן (כדכתיב כתפיו ולא כתיב בראשו).

ואיבעית אימא: (האי דלא בנאה בעין עיטם - משום דרחיק שם נחלת בנימין מנחלת יהודה יותר משיעור הר הבית, ואפשר לסמוך לשכת הגזית לעזרה, ואנן בעינן סנהדרין בעזרה, דכתיב וקמת ועלית וגו' וצריכה להיות בחלקו של יהודה, כדמפרש ואזיל); גמירי דסנהדרין בחלקו דיהודה (כדכתיב [בראשית מט, י] ומחוקק מבין רגליו), ושכינה בחלקו דבנימין, ואי מדלינן ליה - מתפליג טובא; מוטב דניתתי ביה פורתא, כדכתיב ובין כתפיו שכן; ועל דבר זה נתקנא דואג האדומי בדוד, כדכתיב (תהלים סט, י) כי קנאת ביתך אכלתני [וחרפות חורפך נפלו עלי], וכתיב (תהלים קלב, א) [שיר המעלות] זכור ה' לדוד את כל ענותו (אשר עינה את עצמו: לעסוק ולדעת ונשבע ונדד); [פסוק ב] אשר נשבע לה' [נדר לאביר יעקב] [פסוק ג] אם אבא באהל ביתי [אם אעלה על ערש יצועי] [פסוק ד] אם אתן שנת לעיני לעפעפי תנומה [פסוק ה] עד אמצא מקום לה' [משכנות לאביר יעקב] [פסוק ו] הנה שמענוה באפרתה מצאנוה בשדה יער: 'באפרתה' זה יהושע, דקאתי מאפרים; 'מצאנוה בשדה יער' - זה בנימין, דכתיב [בראשית מט, כח] בנימין זאב יטרף [בבקר יאכל עד ולערב יחלק שלל].

משנה:

זבחי שלמי צבור (כבשי עצרת) ואשמות -

אלו הן אשמות: אשם גזילות (האמור בשבועת הפקדון [ויקרא ה]), אשם

מעילות (הנהנה מן הקדש), אשם שפחה חרופה (הבא על שפחה כנענית המיועדת

לעבד עברי [ויקרא יט, כ-כא]), **אשם נזיר** (שנשטא במת, דכתיב ביה והזיר לה' את ימי נזרו [והביא כבש בן שנתו לאשם והימים הראשנים יפלו כי טמא נזרו] (במדבר ו,יב)) **אשם מצורע**, **אשם תלוי** (ספק שגג בכרת, ספק לא חטא, והוא כתוב בויקרא גבי אשם מעילות; 'אשם ודאי' לא גרסינן: שכל אלו שהוזכרו - אשמות ודאין הן, חוץ מאשם תלוי) -

שחיטתן בצפון, וקיבול דמן בכלי שרת בצפון, ודמן טעון שתי מתנות שהן ארבע (דבאשם נמי בעינן זריקת 'סביב', דכתיב במקום אשר ישחטו וגו' [ויקרא ז,ב]), ונאכלין לפני מן הקלעים (דכתיב באשם ב'ויקח קרח' לכל אשם וגו' בקדש הקדשים תאכלנו וגו' [במדבר יח, ט-י]; וזבחי שלמי צבור בגמרא מפרש מנא ליה) לזכרי כהונה לכל מאכל ליום ולילה עד חצות.

(זבחים נה, א)

גמרא:

מנא לן דבעי צפון?

דתני רבה בר רב חנן קמיה דרבא: (ויקרא כג,יט) **ועשיתם שעיר עזים אחד לחטאת** (גבי שתי הלחם וכבשי עצרת כתיב, וסיפיה דקרא: [ושני כבשים בני שנה לזבח שלמים]: מה חטאת בצפון - אף שלמי צבור בצפון).

אמר ליה רבא: וכי חטאת - מהיכן למדה? מעולה; דבר הלמד בהיקש חוזר ומלמד בהיקש?

אלא מדתני רב מרי בריה דרב כהנא: (במדבר י,י) [וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם ותקעתם בחצרות] **על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם** [והיו לכם לזכרון לפני אלקיכם אני ה' אלקיכם] (על קרח בשלמי צבור כתיב, שאין קרבן יחיד טעון כלי שיר: שאין אומרים שיר על קרבן יחיד, כדאמר בערכין (דף יא:)) **מה עולה קדשי קדשים** (נפסלים בטבול יום וביוצא) - אף זבחי שלמי צבור קדשי קדשים; מה עולה בצפון - אף זבחי שלמי צבור בצפון.

אלא היקשא קמא (דאיתקש לחטאת) למאי אתא?

כי חטאת: מה חטאת אינה נאכלת אלא לזכרי כהונה - אף זבחי שלמי צבור לזכרי כהונה.

אמר ליה אביי: אי הכי, גבי איל נזיר דכתיב (במדבר ו,יז) **והקריב את קרבנו לה'** כבש בן שנתו תמים אחד לעולה וכבשה אחת בת שנתה תמימה לחטאת ואיל אחד תמים לשלמים

- הכי נמי נימא דהקיש הכתוב לחטאת: מה חטאת אינה נאכלת אלא

לזכרי כהונה אף איל נזיר נמי אינו נאכל אלא לזכרי כהונה!?

הכי? השתא: התם, כיון דכתיב (במדבר ו,יט) **ולקח הכהן את הזרוע בשלה מן האיל** [וחלת מצה אחת מן הסל ורקיק מצה אחד ונתן על כפי הנזיר אחר התגלחו את נזרו] (סיפיה דקרא [הפסוק הבא] קדש הוא לכהן) - מכלל דכוליה בעלים אכלי ליה (שמע מינה השאר לבעלים).

זרוע בשלה מיהא לא ליתאכיל אלא לזכרי כהונה!?

קשיא.

ואיבעית אימא: 'קדשי' אקרי, 'קדשי קדשים' לא איקרו (קדש איקראי זרוע בשלה; ומדלא כתיב 'קדשי קדשים' - שמע מינה לא איתקוש לחטאת להכי דתיהוי עליה חומרא דקדש קדשים, דבהדיא מעטיה מדכתיב קדש ולא כתיב 'קדשים'; וגבי שלמי צבור, אף על גב דכתיב בהו נמי קדש יהיו לה' לכהן [ויקרא כג,כ]) ולא כתיב 'קדשי קדשים', כיון דכתיב 'לה' - לאו למעוטיה הוא מהיקשא, דאיכא למימר כמאן דכתיב 'קדשי קדשים' דמי).

ואלא למאי הלכתא איתקש (איל נזיר לחטאת)?

אמר רבא: שאם גלח על אחד משלשתן - יצא (וחטאת הוא דילפא משלמים: מה איל נזיר,

אם הביאו יחידי בלא חטאת ועולה - יצא, דכתיב (במדבר ו,כ) **ואחר ישתה הנזיר יין**, ואמר מר בסיפרי [לא בספרי

שבדיניו]: אחר מעשה יחידי והיינו שלמים; שעיקר תגלחתו של נזיר תלויה בשלמיו, שהרי הוזקקו לו לשלח שערו

תחת הדוד, כדכתיב (במדבר ו,יח) **על האש אשר תחת זבח השלמים** ותניא בסיפרי [נשא פסקה לה]: **וגלח הנזיר פתח אהל**

מועד - בשלמים הכתוב מדבר; כלומר: גילוחו של נזיר - על ידי דבר שנאמר בו **ושחט פתח אהל מועד**, והיינו שלמים

- בויקרא; או אינו אלא כמשמעו: שיגלח פתח אהל מועד ממש? אם אמרת כן - דרך בזיון כו'.

משנה:

התודה ואיל נזיר קדשים קלים (אין מועלין בהן):

שחיטתן בכל מקום בעזרה (אין טעונין צפון),

ודמן טעון שתי מתנות שהן ארבע,

וּנֹאכְלִין בְּכָל הָעִיר (בגמרא מפרש), לְכָל אָדָם (לזרים), בְּכָל מֵאכֵל, לְיוֹם וּלְלַיְלָה עַד חֲצוֹת (בתורה כתיב [ויקרא ז,טו] ביום קרבנו יאכל לא יניח ממנו עד בוקר, ותניא [ספרא צו פרק יב משנה א]: תודת שלמי - לרבנות שלמי נזיר);

הַמִּזְבֵּחַ מֵהֶם (מן התודה: חזה ושוק) כִּיּוֹצֵא בָהֶן (כשאר שלמים, דהא איתקש לשלמים, כדאמרן: זבח השלמים [ויקרא ז,יא]; אִם עַל תּוֹדָה [ויקרא ז,יב]; וארבע חלות מארבעה מינין שבה, כדכתיב אחד מכל קרבן וגו' לכהן הזורק וגו' [ויקרא ז,יד] ומזבח מאיל נזיר: זרוע בשלה וחזה ושוק - נמי ביה כתיבי: וחלת מצה אחת ורקיק מצה אחד [במדבר ג,יט] [במדבר ג,כ]: עַל חֲזֵה הַתְּנוּפָה וְעַל שׁוֹק הַתְּרוּמָה [כיוצא בהן; ונאכלין בכל העיר ליום ולילה], אֵלָּא (שאינו לבעלים, אלא לכהנים): שֶׁהַמִּזְבֵּחַ נֹאכֵל לְכַהֲנִים, לְנָשִׁיהֶם, וּלְבָנֵיהֶם, וְלַעֲבָדֵיהֶם (כדכתיב [ויקרא י,יד] ואת חזה התנופה וגו' אתה ובניך ובנותיך).

גמרא:

תְּנוּ רַבָּנִין: [ויקרא י,יד] [ו]את חזה התנופה ואת שוק התרומה תאכלו במקום טהור [אתה ובניך ובנותיך אתך כי חקך וחק בניך נתנו מזבחי שלמי בני ישראל] (בפרשת 'ויחיה ביום השמיני' כתיב); אִמְרֵי רַבִּי נַחֲמִיָּה: וְכִי רִאשׁוֹנִים (קרבת הראשונים שנאמרו תחילה בענין, כגון שעירים ומנחה) בְּטוֹמָא אֲכָלוּם? - אֵלָּא: 'טָהוֹר' - מְכַלֵּל שֶׁהוּא טָמֵא (מדלא כתיב 'במקום' קדשי שמע מינה 'טהור במקצת' קאמר, ולא מן הכל; הא כיצד?): 'טָהוֹר מְטוֹמָא מְצוּרָה וְטָמֵא מְטוֹמָא זָב, וְאִיזָה זָה? - זֶה מַחֲנֶה יִשְׂרָאֵל (במחנה הטהור מטומאת מצורע: שאין מצורע נכנס לו, וטמא מטומאת זב: שהזבין נכנסין שם; ואיזה זה? - זה מחנה ישראל במדבר: כל דגל בתוך אסיפת דגלו, ובית עולמים תוך ירושלים, דאמרין בפסחים (דף סו.) מצורע משתלח חוץ לשלש מחנות; זב נכנס למחנה ישראל, אבל לא למחנה לויה - והוא במדבר חניית הלויים סביב למשכן העדות, בבית עולמים = הר הבית; וטמא מת מותר ליכנס במחנה לויה, שנאמר ויקח משה את עצמות יוסף עמו (שמות ג,יט) 'עמו' - במחיצתו).

וְאִימָר טָהוֹר מְטוֹמָא זָב, וְטָמֵא מְטוֹמָא מֵת, וְאִיזָה זָה? - זֶה מַחֲנֶה לוֹיָהּ?

אִמְרֵי אַבְיִי: אִמְרֵי קָרָא: [ויקרא י,יג] וְאֲכַלְתֶּם אוֹתָהּ בַּמָּקוֹם קָדוֹשׁ [כי חקך וחק בניך הוא מאשי' ה' כי כן צויתן]: 'אוֹתָהּ בַּמָּקוֹם קָדוֹשׁ' (במנחה כתיב בההוא ענינא), וְלֹא אַחֲרֵת בַּמָּקוֹם קָדוֹשׁ (ואין לחמי תודה במקום קדוש): אִפְקָה (ממחנה שכונה שקרבה בתוכה) לְמַחֲנֶה לוֹיָהּ; הִדֵּר כְּתִיב [ויקרא י,יד] [ואת חזה התנופה ואת שוק התרומה תאכלו] בַּמָּקוֹם טָהוֹר [אתה ובניך ובנותיך אתך כי חקך וחק בניך נתנו מזבחי שלמי בני ישראל] (הדר כתיב במקום טהור להקל ולומר 'טהרה כל זה'; דלא איצטריך: פשיטא דבטומאה ממש לא אכלי לה) - אִפְקָה לְמַחֲנֶה יִשְׂרָאֵל.

רַבָּא אָמַר: 'אוֹתָהּ בַּמָּקוֹם קָדוֹשׁ' וְלֹא אַחֲרֵת בַּמָּקוֹם קָדוֹשׁ: אִפְקָה לְגַמְרֵי (ואפילו חוץ לחומה במשמע: חוץ לירושלים); הִדֵּר כְּתִיב רַחֲמָנָא תֹאכְלוּ בַּמָּקוֹם טָהוֹר - עֵיילָא לְמַחֲנֶה יִשְׂרָאֵל.

וְאִימָר עֵיילָא לְמַחֲנֶה לוֹיָהּ?

לְחֵדָא מַעֲיילִין, לְתַרְתִּי לֹא מַעֲיילִין.

אִי הָכִי - אִפּוֹקִי נָמִי: לְחֵדָא מַפְקִין, מְתַרְתִּי לֹא מַפְקִין? וְעוֹד: (דברים יב,יח) לֹא תוֹכֵל לֶאֱכֹל בַּשְּׁעָרִיךָ [מעשר דגןך ותרומתך וצאנך וכל נדריך אשר תדר ונדבתך ותרומתך ידך] כְּתִיב (והיכי אמרין 'אפקיה לגמרי')! ?

אֵלָּא מַחוּרְתָא כְּדַאבִּי.

משנה:

שְׁלָמִים קָדְשִׁים קְלִיִּם:

שְׁחִיטָתָן בְּכָל מָקוֹם בַּעֲזָרָה (אף בדרום; ובגמרא יליף לה), וּדְמֵן טַעוֹן שְׁתֵּי מִתְנוֹת שֶׁהֵן אַרְבַּע, וְנֹאכְלִין בְּכָל הָעִיר (כדאמרן לעיל בחזה ושוק דשלמי יום שמיני), לְכָל אָדָם, בְּכָל מֵאכֵל, לְשְׁנֵי יָמִים וּלְלַיְלָה אֶחָד (דהכי כתיב בהו; ובגמרא מייתי לה);

הַמִּזְבֵּחַ מֵהֶם כִּיּוֹצֵא בָהֶם, אֵלָּא שֶׁהַמִּזְבֵּחַ נֹאכֵל לְכַהֲנִים, לְנָשִׁיהֶם, וּלְבָנֵיהֶם, וְלַעֲבָדֵיהֶם.

גמרא:

תְּנוּ רַבָּנִין: ' [ויקרא ג,ב, בשלמים מן הבקר] [וסמך ידו על ראש קרבנו] וּשְׁחָטוּ פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד [וזרקו בני אהרן הכהנים את הדם על המזבח סביב] [ויקרא ג,ח, בשלמים מן הכבשים] [וסמך את ידו על ראש קרבנו] וּשְׁחָטוּ אוֹתוֹ לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד [וזרקו בני אהרן את דמו על המזבח סביב] [ויקרא ג,יג, בשלמים מן העזים] [וסמך את ידו על ראשו] וּשְׁחָטוּ אוֹתוֹ לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד [וזרקו בני אהרן את דמו על המזבח סביב] (כל שלש פרשיות בשלמים: חדא בבן בקר, וחדא בבן כשב, וחדא בעז; בקמייתא כתיב ושחטו פתח אהל מועד ובתרתיה כתיב לפני אהל מועד) - לַהֲכַשִּׁיר אֶת

כל הרוחות בקדשים קלים (ד'לפני' משמע: כל שלפני ההיכל, ושכצדדין לקמיה יליף ומפרש לה), וקל וחומר לצפון (לירך מזבח צפוני הקבוע לעולה ולקדשי קדשים; ומשום פלוגתא דפליג רבי אליעזר עלה, ואמר: צפון איצטריך קרא בהדיא לרבווי לשחיטת קדשים קלים - איצטריך לתנא קמא למימר האי 'קל וחומר לצפון'): ומה קדשי קדשים שלא הוכשרו בכל הרוחות הוכשרו בצפון, קדשים קלים שהוכשרו בכל הרוחות - אינו דין שהוכשרו בצפון!

רבי אליעזר אומר: לא נאמר הכתוב (לא בא אחד מן הכתובין הללו) אלא להכשיר צפון (לקמיה מפרש מאי פלוגתייהו); שיכול והלא דין הוא (שלא יהא צפון בכלל 'לפני אהל מועד' להכשירו לשחיטת שלמים): ומה קדשים קלים שהוכשרו בכל הרוחות - לא הוכשר מקומן אצל קדשי קדשים (שלשה הרוחות הכשירות להם לא הוכשרו לשחיטת קדשי קדשים), קדשי קדשים שלא הוכשרו אלא בצפון - אינו דין שלא הוכשר מקומן אצל קדשים קלים? תלמוד לומר: אהל מועד.

[בדברי רבי אליעזר: 'שיכול והלא דין הוא' - אין כוונה שיש כאן קל וחומר, אלא שיכולתי לומר 'מה מצינו': בקדשים קלים לא מצאנו שהוכשרו לצפון, וקדשי קדשים דינם בצפון דוקא - כלומר: שהתורה ייחדה מקום לקדשי קדשים - אף נאמר שהתורה ייחדה מקום לקדשים קלים: מחוץ לצפון דוקא! לכן באה התורה ללמדנו ואמרה 'אהל מועד'.]

(זבחים נה, ב)

במאי קא מיפלגי (מאי קמריב תנא קמא בחד מהנך קראי, דמייתי צפון מקל וחומר, דאתא רבי אליעזר למימר: לא תרבייה מיניה, דקרא - לצפון איצטריך)?

תנא קמא סבר תלתא קראי כתיבי: חד לגופיה: דניבעי פתח אהל מועד (כדאמרינן לקמן: שאם אין שם פתח, [כגון] קודם שיפתחו הדלתות וקודם שיעמידו הלויים את המשכן, ולאחר שפירקוהו לא היה שוחט), וחד להכשיר צדדין (כל רוחב העזרה; דלא תימא 'כנגד הפתח' דוקא - להכי הדר כתב 'לפני' ולא כתיב 'פתח', וכל האויר בכלל 'לפני' דלא כתיב 'כנגד'), וחד לפסול צידי צדדין (כגון לשכות; ואפילו תוכן קדש - פסולות לשחיטה, כדלקמן: דלא תימא: מד'פתח' לאו דוקא - 'לפני' נמי לאו דוקא, אלא שיהא אהל נטוי; להכי הדר כתב 'לפני' - למימרא דדוקא הוא ולא לשכות), וצפון לא איצטריך קרא (דמקל וחומר קאתי); ורבי אליעזר סבר: חד לגופיה: דניבעי פתח אהל מועד, וחד להכשיר צפון (דקל וחומר מעוטי ממעט ליה לאידך גיסא; וקל וחומר - דרבנן לא דריש: דאיכא למימר: להאי קבע צפון, ולהאי שאר רוחות; דמאי קדושתיה דצפון מדווח? אלא דקביעת מקום בעלמא הוא), וחד להכשיר צדדין, וצידי צדדין (לפסול) - לא איצטריך קרא.

מאי שנא הכא דכתיב 'פתח אהל מועד' ומאי שנא התם דכתיב 'לפני אהל מועד' (כתיב בקרא קמא)? - קא משמע לן כדרב יהודה אמר שמואל, דאמר רב יהודה אמר שמואל: שלמים ששחטן קודם שיפתחו דלתות ההיכל - פסוליין, שנאמר (ויקרא ג, ב) [וסמך ידוע על ראש קרבנו] ושחטו פתח אהל מועד [וזרקו בני אהרן הכהנים את הדם על המזבח סביב]: בזמן שהוא פתוח (לשון 'פתח' אינו אלא החלל, והפותח והנועל קרוי 'דלת'), ולא בזמן שהוא נעול.

איתמר נמי אמר מר עוקבא בר חמא אמר רבי יוסי ברבי חנינא: שלמים ששחטן קודם שיפתחו דלתות ההיכל - פסוליין, שנאמר ושחטו פתח אהל מועד: בזמן שפתח ההיכל פתוח, ולא בזמן שהוא נעול.

במערבא מתני הכי: אמר רב יעקב בר אחא אמר רב אשי: שלמים ששחטן קודם שיפתחו דלתות ההיכל - פסולים; ובמשכן: קודם שיעמידו לויים את המשכן ולאחר שיפרקו לויים את המשכן - פסולים.

פשיטא: מוגף (סגור ולא נעול, כמו 'הגפת דלתות' (ערכין דף יא:)) - כנעול דמי.

וילון (פרוש כנגד הפתח) מאי (מי הוי כנעול או לא)?

אמר רבי זירא: הוא עצמו אין נעשה אלא כפתח פתוח (וילון עצמו אינו חשוב אלא כפתח פתוח, דלצניעותא בעלמא עביד).

גובהה (כגון תל או עץ מוטל כנגד הפתח, מפסיק בין פתח לשחיטה והפתח פתוח) - מאי?

תא שמע דתניא [תופסתא קרבנות פ"ז מ"א]: 'רבי יוסי ברבי יהודה אומר: שני

פשפשיין היו בבית החליפות (שהאולם עודף על רוחב ההיכל לצפון ולדרום ט"ו אמה לכל צד, וארכו למזרח מן המערב אינו אלא י"א אמות; ובכותל המערבי של אותו עודף היו חלונות לגנוז סכינין מבחוץ, ולכן קרוי החצר כנגדו עד כותל מערבי של העזרה 'בית החליפות'; ובאותן שני כתלים היו שני פתחים קטנים;

והכי נמי תניא לה בתוספתא בהדיא 'רבי יוסי ברבי יהודה אומר: שני פשפושין היו בבית החליפות ופתוחין למערב'; וקסבר: אולם נמי קרוי 'אהל מועד', וגובהן שמנה, כדי להכשיר את העזרה כולה (את כל שאר העזרה שאינו בכלל 'לפני אהל מועד' על ידי פתח ראשון, והוא 'צידי צדדין', כגון מכנגד זווית) כותל האולם ולמערב בצפון ובדרום לבית החליפות, ובית החליפות עצמו; ואלו שני פשפושין - מכשירין כל בית החליפות לארכו ולרחבו, דקרינן מהשתא 'לפני'; ולקמן פריך: הא איכא צדדין? לאכילת קדשי קדשים (קסלקא דעתא השתא דלאכילה נמי בעיא פנים; ולקמן אמרינן: 'סמי מכאן אכילה') ולשחיטת קדשים קלים' - מאי? לאו דאיכא קמיהו (גובהה) שמונה (שהיה כנגדן תל גבוה שמנה, ושמע מינה גובהה לא פסיל)?

לא, דגבהו נינהו שמונה (גובהן של פתחים = שמנה אמות). מיתבי: 'כל השערים שהיו שם גובהן עשרים אמה ורוחבן עשר אמה' פשפושין שאני (שהן פתחים קטנים, ואין משמשין כניסה ויציאה, אלא לאכשורי בשמא בעלמא). והאיכא צדדין (היינו אויר שבין כותל אולם לכותל העזרה לדרום ולצפון, דהוה להו אחורי אותם פתחים, ולא הוה 'לפני')? דמעיל להו בקרן זוית (דפתח להו בקרן זוית של אולם, מקצת הפתח פונה לצפון ומקצתו למערב וכן בדרום).

אחורי בית הכפורת (אחת עשרה אמה היה אויר עד חומת העזרה למערב, כזה [נא לעיין בצירור בגמרא]) - מאי (במאי מתכשר לשחיטה, דקאמר 'כל העזרה כשרה')? תא שמע דאמר רמי בר רב יהודה אמר רב: 'לול קטן היה אחורי בית הכפורת (כמין חלון פתוח מן התא שאחורי בית הכפורת לאויר העזרה) גבוה שמונה אמות, כדי להכשיר את העזרה לאכילת קדשי קדשים ולשחיטת קדשים קלים', והיינו דכתיב (דברי הימים א כו, יח) [לפרבר למערב ארבעה למסלה] שנים לפר בר (משותעי במספר השומרים שהעמידו במקדש לכל הפתחין, וקאמר שני שומרים העמידו לבר, והיינו לאותו לול); מאי 'לפר בר'? אמר רבה בר רב שילא: כמאן דאמר 'כלפי בר' (= כלפי חוץ: אחורי כל כותלי ההיכל וקדשי קדשים).

אמר רב יהודה אמר שמואל: אין חייבין משום טומאה אלא על

(זבחים נו, א)

אורך מאה ושמונים ושבע על רוחב מאה ושלושים וחמש (הנכנס טמא להר הבית אינו חייב אלא אם כן נכנס לתוך היקף חלל העזרה, והוא היה אורך קפ"ז על רוחב קל"ה, כדתנן במסכת מדות (דף לה), למעוטי הנכנס ללשכות הבנויות חוצה לו ופתוחות לתוכו, שלא נתקדשו בקדושת עזרה בשירי מנחה ובשיר של פגעים ובאורים ותומים, שמקדשים בהן את העזרה ובהליכה סביב, כדאמרינן בשבועות (דף יד.).

תני תנא קמיה דרב נחמן: כל העזרה היתה קפ"ז על רוחב קל"ה; אמר ליה: הכי אמר לי אבא.

כגון זה - כהנים נכנסין לשם ואוכלין שם קדשי קדשים (דהכי הוא דהוה קדושה בקדושת 'חצר אהל מועד' לאכילת קדשי קדשים, וטפי מהכי לא קדיש עזרה, והוא חלל כל העזרה, ובתוכו היכל, ואולם, ובית קדשי הקדשים, והתא לאחורי בית הכפורת, וי"א אמה אויר מאחוריו), ושוחטין שם קדשים קלים, וחייבין (עליו) משום טומאה.

למעוטי מאי? אילימא למעוטי חלונות (עובי חלל החלונות שבחומות העזרה סביב מבפנים), דלתות ועובי החומה (ועובי החומה בראשה למעלה) - תנינא (דקדיש, והכי מצי למעוטינהו) [פסחים פ"ז מ"ב]: 'החלונות ועובי החומה - כלפנים'! ואלא למעוטי לשכות; (ולא גרסינן 'ושוחטין שם קדשים קלים' הכא, וגם שאר לשון הכתוב בספרים שבוש הוא, וכן הגהתי מספרו של רבינו). ואי בנויות בחול ופתוחות לקדש, והתנן [מעשר שני פ"ג מ"ח]: 'תוכן קודש' (ולייחייב עלייהו משום טומאה)!? מדרבנן (מצות חכמים היא שלא יכנסו להן בטומאה, אבל כרת וקרנן ליכא).

ודאורייתא לא? והתניא: לשכות בנויות בחול ופתוחות לקדש; מניין שהכהנים נכנסין לשם ואוכלים שם קדשי קדשים ושירי מנחה? - תלמוד לומר (ויקרא ו, ט) [והנותרת ממנה יאכלו אהרן ובניו מצות תאכל במקום קדש] בחצר אהל מועד יאכלו - התורה ריבתה חצירות הרבה (במקום קדוש, בחצר אהל מועד) אצל אכילה אחת (ומדמרינן להו לענין אכילה - שמע מינה קדושתם הן מן התורה! דאי מדרבנן, וקרא אסמכתא הוא - היאך הקילו חכמים לעקור דבר ולהכשיר מקום חול לאכילת קדשי קדשים)?!

אמר רבא: לאכילה שאני (דרכי בה קרא חצרות הרבה).

אבל לענין טומאה – לא? והתניא: 'לשכות הבנויות לחול ופתוחות לקודש: כהנים נכנסין לשם ואוכלין שם קדשי קדשים, ואין שוחטין שם קדשים קלים' (דהא בעינן 'לפני אהל מועד' - למעוטי צדי צדין), וחיובין משום טומאה?!

לאו אמרת (דקתני בה) 'אין שוחטין' (אלמא לאו קדיש)? תני נמי 'אין חייבין' (משום טומאה).

בשלמא 'אין שוחטין' בעינא 'כנגד הפתח' וליכא; אלא 'אין חייבין' – אמאי?

ולייטעמין 'אין שוחטין' - מי לא עסקינן דאיכא שחיטה כנגד הפתח (כשהיה פתחו - מכון כנגד פתחי בית החליפות), דאי ליכא - למאי איצטריך? אלא: אף על גב דקא שחיט כנגד הפתח תני 'אין שוחטין', משום דלא קדיש - תני נמי 'אין חייבין'.

ולאכילה לא בעינן כנגד הפתח? והתניא: 'רבי יוסי ברבי יהודה אומר: שני פשפשין היו בכית החליפות גובהן שמונה כדי להכשיר את העזרה לאכילת קדשי קדשים ולשחיטת קדשים קלים'!?

אמר רבינא: סמי מכאן אכילה. והכתיב (ויקרא ח, לא) [ויאמר משה אל אהרן ואל בניו] בשלו את הבשר פתח אהל מועד ושם תאכלו אותו [ואת הלחם אשר בסל המלאים כאשר צויתי לאמר אהרן ובניו יאכלהו]? קדשי שעה שאני (גזירת הכתוב היתה במילואים, אבל קדשי דורות איתרבו, כדאמר: 'זתורה ריבתה חצרות הרבה').

אמר רב יצחק בר אבודימי: מנין לדם שנפסל בשקיעת החמה? שנאמר (ויקרא יז, טז) [ואם נדר או נדבה זבח קרבנו] ביום הקריבו את זבחו יאכל [וממחרת והנותר ממנו יאכל]; ביום שאתה זובח אתה מקריב, ביום שאי אתה זובח אי אתה מקריב (הכי גרסינן לה בכולה סוגיא, כך מצאתי מוגה, והכי פירושה: ביום הקריבו את זבחו - שתהא הקרבה וזביחה ביום אחד, ולא מהניא ליה הלנה בראש המזבח לאכשורי לזריקה למחר). האי - מיבעי ליה

(זבחים נו, ב)

לגופיה (ללמד זמן אכילת שלמים ביום זביחתו וממחרת)? אם כן - נימא קרא 'ביום זבחו יאכל'; 'הקריבו' למה לי? שמע מינה: ביום שאתה זובח אתה מקריב, ביום שאי אתה זובח אי אתה מקריב. ודילמא הכי קאמר רחמנא: אי קריב דם האידנא - ניתאכיל בשר האידנא ולמחר, אי קריב דם למחר - ניתאכיל בשר למחר וליומא אחרא (דלא תלה רחמנא זמן אכילה בזביחה, אלא בזריקה: לאוכלו ביום זריקתו וממחרת)? אם כן נימא קרא 'ביום הקריבו יאכל'; [ביום הקריבו את] זבחו' למה לי? - שמע מינה ביום שאתה זובח אתה מקריב, ביום שאי אתה זובח אי אתה מקריב. (כך הגהתי מספרו של רבי).

איתמר: המחשב (בשחיטת שלמים על מנת לאכול מן הבשר) לאור שלישי (ליל שני לזביחה): חזקיה אמר: כשר (דלא הוי חוץ לזמנו); רבי יוחנן אמר: פסול; חזקיה אמר: כשר, דהא לא אינתיק לשריפה (דלא אינתיק ליה מזמנו לגמרי ולהיות זמן שריפתו עכשיו עד צפרא, כדתינון לקמן בשמעתין); רבי יוחנן אמר: פסול, דהא אידחי ליה מאכילה.

האוכל לאור שלישי (מבשר קרבן כשר): חזקיה אמר: פטור (מקרבן שגגת נותר), דלא אינתיק לשריפה (הלכך - לאו 'נותר' הוא); רבי יוחנן אמר: חייב: דהא אידחי ליה מאכילה. תניא כוותיה דרבי יוחנן: 'קדשים הנאכלין ליום אחד: מחשבינן כדמן משתשקע החמה' (אם שחט על מנת לזרוק דמן משתשקע החמה - פיגול), ובכשרן ובאימורייהן (ובאכילת בשר ובהקטרת אימוריהם אם חישב בשחיטה על מנת לאכול מבשרן או להקטיר מאימוריהן) משיעלה עמוד השחר (פיגול, דהיינו: חוץ לזמן דידהו);

קדשים הנאכלין לשני ימים ולילה אחת: מחשכין בדמן משתשקע החמה, ובאימוריהן משיעלה עמוד השחר, ובבשרן משתשקע החמה של שני ימים' (והיינו 'לאור שלישי', כרבי יוחנן; לענין דם ואימורין - קדשי קדשים וקדשים קלים שוין: דם ואימורין - לעולם 'קדשי קדשים' הם) .

תנו רבנן: 'יכול יהו נאכלין לאור שלישי? ודין הוא: זבחים נאכלין ליום אחד וזבחים נאכלין לשני ימים; מה זבחים הנאכלין ליום אחד - לילה אחריהן (דכתיב בתורה (ויקרא ט, טו) לא יניח ממנו עד בקר - הא כל הלילה נאכל), אף זבחים הנאכלין לשני ימים (אף כאן בשלמים) - לילה אחריהן (תהא לילה אחר יום המחרת)? תלמוד לומר (גבי אכילה כתיב ב'קדושים תהיו') (ויקרא ט, טו) (ביום זבחכם יאכל וממחרת) והנותר עד יום (השלישי באש ישרף): בעוד יום הוא נאכל, ואינו נאכל לאור שלישי;

יכול ישרף מיד (לאור שלישי הואיל ועבר זמן אכילתו)? ודין הוא: זבחים נאכלין ליום אחד וזבחים נאכלין לשני ימים: מה זבחים הנאכלין ליום אחד (בנאכלין ליום אחד) - תיכף לאכילה שריפה (דכתיב גבי מילואים (שמות כט, לד) ואם יותר מבשר המילואים וגו'), אף זבחים הנאכלין לשני ימים - תיכף לאכילה שריפה? תלמוד לומר: (ויקרא יז, יז) כיום השלישי באש ישרף (ב'צו את אהרן' כתיב, ובהאי קרא לא כתיב אכילה אלא שריפה, ולהכי לא כתיב 'עד יום' אלא 'ביום'): כיום אתה שורפו, ואי אתה שורפו כלילה' .

משנה:

הבכור, והמעשר (מעשר בהמה) והפסח - קדשים קלים: שחיטתן בכל מקום בעזרה, ודמן טעון מתנה אחת (דלא כתיב בהו 'סביב' אלא 'ואת דמם תזרוק' כתיב בבכור, והנך נמי מהכא ילפינן, כדאמרינן בגמרא) - ובלבד שיתן כנגד היסוד (במקום שיש יסוד תחתיו, למעוטי מזרח ודרום);

שינה באכילתן (אף על פי שהשוה הכתוב את מתן דמם - שינה באכילתן זה מזה): הבכור נאכל לכהנים (כדכתיב וברשם יהיה לך (במדבר יח, יח)), והמעשר לכל אדם (שלא מצינו לו בתורה שינתן לכהן);

ונאכלין בכל העיר (כדכתיב והבאתם שמה עולותיכם וזבחיכם ואת מעשרותיכם (דברים יב, ו), ותניא בספרי [לא בספרי שלנו על פסוק זה; אבל בתוספתא בכורות, פ"ז מ"א, על 'עשר תעשר' (נדברים יזכב) נמצאים דברי רבי עקיבא כאן]: דבי עקיבא אומר: בשתי מעשרות הכתוב מדבר: אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן; וכתיב בההוא קרא ובכורות בקרם וצאנכם ומדלא קבע בהו מחיצה - שמע מינה בכל העיר נאכלין), בכל מאכל, (ולא גרסינן 'לכל אדם', דהא קתני 'בכור לכהנים') לשני ימים ולילה אחד (בבכור - יליף לה בגמרא; מעשר - לא ידענא מהיכא);

הפסח אינו נאכל אלא כלילה (כדכתיב [ואכלו את הבשר] כלילה הזה (שמות יב, ח)), ואינו נאכל אלא עד חצות (בגמרא יליף לה), ואינו נאכל אלא למנויו (שנמנו בדמי לקיחתו, כדכתיב לפי אכלו תכוסו (שמות יב, ד)) ואינו נאכל אלא צלי.

תוספות ד"ה לשני ימים: פי' בקונט' בבכור יליף לה בגמ' מעשר לא ידענא מהיכא ושוב פירש בתשובה דיליף העברה העברה מבכור ותימה א"כ תפשוט מהכא דדבר הלמד בהיקש חוזר ומלמד בגז"ש למאן דאמר לקמן הימנו ודבר אחר הוי היקש, ולעיל אמרינן דאינו חוזר ומלמד בגז"ש מדברי יוחנן; ועוד: דלעיל איצטריך 'ודם זבחיך ישפך' למתן דם פסח ומעשר, והשתא במכשר למה לי קרא? תיפוק לה מג"ד דהעברה העברה? אלא ודאי 'העברה' לא ניתן לידרש לדברים הנוהגים לאחר שחיטתו, אלא לדברים הנוהגים בחיותו; ונראה דמעשר יליף משלמים בבנין אב: מה שלמים קדשים קלים ונאכלים וכו' אף מעשר קדשים קלים [גירסת שטמ"ק אות כט: ולא מצי למיפרך כמו לעיל דבכור מתנה לכהן כו'] דבכור נמי הוה אתי משלמים אי לאו משום דמתנה לכהן וא"כ מעשר - דלא הוי מתנה לכהן - משלמים אתי.

גמרא:

מאן תנא (מעשר ופסח בזריקה? מדמשוי מתן דמים בכור ומעשר ופסח, דקתני 'שינה באכילתן' - מכלל דמתן דמים לא שינה, ובבכור כתיב 'ואת דמם תזרוק' (במדבר יח, יז))?

אמר רב חסדא: רבי יוסי הגלילי היא, דתניא [על הפסוק (במדבר יח, יז): אך בכור שור או בכור כשב או בכור עז לא תפדה קדש הם את דמם תזרק על המזבח ואת חלבם תקטיר אשה לריח ניחח לה]: 'רבי יוסי הגלילי אומר: 'חלבו' לא נאמר, אלא 'חלבם'; 'דמו' לא נאמר, אלא 'דמם' - לימד על בכור ומעשר ופסח שטעונין מתן דמים

ואימורין לגבי מזבח' (אבל לרבי ישמעאל - פסח בשפיכה, דנפקא ליה מתן דמים לפסח מודם זבחין ישפך (דברים יב, כז)).

כנגד היסוד מנא לן?
אמר רבי אלעזר: אתיא זריקה זריקה מעולה.

(זבחים נז, א)
ועולה גופה מנלן (כדי נסבה: דהא מקל וחומר ילפינן לעיל בפירקין (דף נב.), והאי קרא - לדרשא אחרינא אוקימנא, וקיצור דברים הוא דנקט לה מקרא דאי לאו קל וחומר הוה ילפינן לה מינה) ?
דכתיב (ויקרא ז, פסוקים ז, יח, כה) אל יסוד מזבח העולה - למד על עולת חובה שטעונה יסוד.
אי (דבכור - 'זריקה' 'זריקה' מעולה ילפינן) מה להלן שתי מתנות שהן ארבע - אף כאן (דבכור) שתי מתנות שהן ארבע?
אמר אביי: למה לי למכתב סביב בעולה [ויקרא א, ה: ושחט את בן הבקר לפני ה' והקריבו בני אהרן הכהנים את הדם וזרקו את הדם על המזבח סביב אשר פתח אהל מועד], סביב בחטאת [ויקרא ח, טו: ושחט ויקח משה את הדם ויתן על קרנות המזבח סביב באצבעו ויחטא את המזבח ואת הדם יצק אל יסוד המזבח ויקדשהו לכפר עליו] (במילואים ובעולה - מ'סביב' שמעינן ביה ארבע מתנות: שטובב בדמה רוחות המזבח) ? הו' 'שני כתובין הבאין כאחד', וכל שני כתובין הבאין כאחד אין מלמדין (ואף על גב דהכא לאו בבנין אב אנו באין ללמוד, אשמעינן אביי דשני כתובין הבאין כאחד אין מלמדין אפילו בגזירה שוה אותו דבר שנכתב בשניהן).
הניחא למאן דאמר 'אין מלמדין', אלא למאן דאמר 'מלמדין' מאי איכא למימר?
הוי אשם שלשה, ושלשה ודאי אין מלמדין.

הבכור נאכל לכהנים:
תנו רבנן [ספרי קרח פסקא קיח]: מניין לבכור שנאכל לשני ימים ולילה? - שנאמר (במדבר יח, יח) ובשרם יהיה לך כחזה התנופה וכשוק הימין [לך יהיה] (בבכור כתיב): הקישו הכתוב לחזה ושוק של שלמים (ולקמיה פריך: לשל תודה אקשינן): מה שלמים נאכלין לשני ימים ולילה אחד אף בכור נאכל לשני ימים ולילה אחד; וזו שאלה נשאלה לפני חכמים בכרם ביבנה (תלמיד חכמים יושבין שורות בכרם; כך מפורש בברכות ירושלמי): בכור - לכמה נאכל? נענה רבי טרפון ואמר: לשני ימים ולילה אחד.
היה שם תלמיד אחד שבא לבית המדרש לפני חכמים תחלה (היא היתה תחילת ביאתו לפנייהם ביבנה), ורבי יוסי הגלילי שמו, אמר לו: רבי! מניין לך? אמר לו: בני! שלמים קדשים קלים ובכור קדשים קלים; מה שלמים נאכלין לשני ימים ולילה אחד - אף בכור נאכל לשני ימים ולילה אחד.
אמר לו: רבי! בכור מתנה לכהן וחטאת ואשם מתנה לכהן (אבל שלמים - לבעלים); מה חטאת ואשם ליום ולילה אף בכור ליום ולילה?!
אמר לו: נדון דבר מדבר (כלומר: שכמותו, ודומה לו) ונלמד דבר מדבר: מה שלמים אין באין על חטא (כחטאת ואשם) אף בכור אינו בא על חטא; מה שלמים נאכלים לשני ימים ולילה אחד - אף בכור נאכל לשני ימים ולילה אחד.
אמר לו: רבי! נדון דבר מדבר: ילמד דבר מדבר: חטאת ואשם מתנה לכהן, ובכור מתנה לכהן: מה חטאת ואשם אין באין בנדר ונדבה - אף בכור אינו בנדר ונדבה (לאפוקי שלמים, דבאין בנדר ונדבה); מה חטאת ואשם נאכלין ליום אחד - אף בכור נאכל ליום אחד?!
קפץ רבי עקיבא ונסתלק (נשתתק) רבי טרפון; אמר לו: הרי הוא אומר: ובשרם יהיה לך [כחזה התנופה וכשוק הימין לך יהיה] - הקישו הכתוב לחזה ושוק של שלמים: מה שלמים נאכלין לשני ימים ולילה אחד - אף בכור נאכל לשני ימים ולילה אחד (ואין משיבין על ההיקש)!
אמר לו: היקשתו לחזה ושוק של שלמים - ואני מקישו לחזה ושוק של תודה? מה תודה נאכלת ליום ולילה אף בכור נאכל ליום ולילה?!

אמר לו: הרי הוא אומר ובשרם יהיה לך, שאין תלמוד לומר יהיה לך? ומה תלמוד לומר לך יהיה? הוסיף הכתוב הויה אחרת, בכבוד (כלומר: מודה אני לדברך שלחזה ושוק של תודה צריכין אנו להקישו, דתפסת מועט תפסת; מיהו מדהדר הכתוב בסיפיה דקרא לך יהיה - דלא איצטריך, דהא כתיב ברישיה יהיה לך - הוסיף לו הכתוב הויה אחרת כמו זו הבאה לו בהיקש).

וכשנאמרו דברים לפני רבי ישמעאל, אמר להן [בספרא: אמר רבי שמעון]: צאו ואמרו לו לרבי עקיבא: טעיתה! תודה מהיכן למדה? - משלמים (טעיתה במה שחזרת בך מהיקש שלמים ואתה מקישו לתודה, דלא למדו הכתוב אלא משלמים: דאי מתודה - חזה ושוק לא כתיב בה! אלא מדאיתקש תודה לשלמים נפקא לן בה [בתורה] חזה ושוק, בתורת כהנים, דתניא נספרא פרשת צו פרשה ה משנה ד-ה): לפי שיצאה תודה לידון בדבר החדש שטעונה לחם - יכול אין לך בה אלא חידושה? תלמוד לומר: תורת זבח השלמים אם על תודה [ויקרא ז, יא-יב]: מה שלמים טעונים סמיכה ונסכים ותנופת חזה ושוק - אף תודה (כו')! [וכי] דבר הלמד בהיקש חוזר ומלמד (וילמד על הבכור) בהיקש (ליאכל ליום ולילה)? הא אין עליך לידון בלשון אחרון (להקשה לחזה ושוק של תודה) אלא בלשון ראשון (לשל שלמים).

תוספות זבחים נז, ד"ה וכי דבר הלמד בהיקש חוזר ומלמד בהיקש. תימה! ונקשה לחזה ושוק של איל נזיר, דכתיב בהדיא, ונאכל ליום ולילה, כדמרבין לעיל בפרק 'כל הפסולים' [דף לו]; ואין לומר דהאי דמרבין מבשר זבח תודת שלמי חשיב היקשא - דא"כ היכי יליף לה לעיל מחטאת ואשם דילפינן מההוא קרא? ולעיל [דף נ] איבעיא לן אי דבר הלמד בהיקש חוזר ומלמד בבנין אב, ולא איפשיטא! ויש לומר דמסתברא לאקושי לתודה שנוהגת בכל בהמה בבכור, ולא לאיל נזיר דאינו נוהג אלא באיל; אי נמי בשוק הימין כתיב, ותודה ילפינן משלמים דכתיב בהו 'ימין' אבל איל נזיר לא כתיב ביה 'ימין'.

ורבי ישמעאל, האי 'לך יהיה' - מאי עביד ליה? לימד על בכור בעל מום שהוא מתנה לכהן, שלא מצינו (ללמדו) בכל התורה (אלא מכאן).

ורבי עקיבא? יליף ליה מ'בשרם': חד תם וחד בעל מום. ורבי ישמעאל?

מבשרם דהנך בכורות קאמר (בכור שור בכור כשב בכור עז, וכל לשון רבים דקרא - עלייהו קאי לדבי ישמעאל; והכי נמי אמרינן גבי 'ואת דמם'... 'ואת חלבם' לדבי ישמעאל בפרק 'בית שמאי' (לעיל דף)). במאי קמיפלגי (רבי ישמעאל ורבי עקיבא? דע"כ אין היקש חוזר מלמד בהיקש, ורבי עקיבא - מאי טעמא גמיר לה)?

מר [רבי ישמעאל] סבר: הימנו ודבר אחר הוי היקש (אכילת חזה ושוק של תודה ליום ולילה) = 'הימנו ודבר אחר' הוא: קצת הלימוד כתב בה: דכתיב בתודה יום ולילה, וקצת היא למדה ממקום אחר: דלא כתוב בה חזה ושוק; רבי ישמעאל סבר היקש הוא - נמצא מה שחזה ושוק נאכלין ליום ולילה - מן ההיקש למד, ומר (ורבי עקיבא) סבר: לא הוי היקש (הואיל ויום ולילה - בתודה כתיב, אף על גב דחזה ושוק למדה בהיקש - לא הוא זמן אכילת חזה ושוק של תודה דבר הלמד בהיקש).

בשלמא למאן דאמר לא הוי היקש, היינו דכתיב: [נספרא אחרי מות פרק ד משנה ה] (ויקרא טז, טז) [וכפר על הקדש מטמאת בני ישראל ומפשעיהם לכל חטאתם] וכן יעשה לאהל מועד [השכן אתם בתוך טמאתם]: כשם שמזה לפני ולפנים אחת למעלה ושבע למטה מדם הפר - כך מזה בהיכל; וכשם שלפני ולפנים אחת למעלה ושבע למטה מדם השעיר - כך מזה בהיכל (ולפני ולפנים גופיה אחת למעלה ושבע למטה בפר ושעיר - ב'הימנו ודבר אחר' גמר, דבפנים למעלה בפר לא כתיב ביה מנינא, דכתיב [ויקרא טז, יד] [ולקח מדם הפר] והזה באצבעו על פני הכפרת וקדמה ולפני הכפרת יזה שבע פעמים [מן הדם באצבעו] ושבע למטה - הוא דכתיבא ביה; ובשעיר חטאת - למעלה הוא דכתיבא [נספרא טז:] [ושחט את שעיר החטאת אשר לעם והביא את דמו אל מבית לפרכת ועשה את דמו כאשר עשה לדם הפר] והזה אותו על הכפרת ולפני הכפרת; 'אותו' - חדא משמע, ושבע למטה לא כתיב, וגמירי בהיקשא מהדדי, דכתיב ועשה את דמו כאשר עשה לדם הפר, אלמא עבודת פר ושעיר בפנים - בהיקש ד'הימנו ודבר אחר' ילפינן: דמקצת עבודות כל אחד ואחד כתובה בו, ומקצתה למד מחבירו, והדר מיגמר פנים אהיכל בהיקשא ד'כן יעשה לאהל מועד'; אלמא 'הימנו ודבר אחר' - לא כהיקשא חשיב לה; אלא למאן דאמר 'הוי היקש' - מאי איכא למימר (היכי הדר היכל וגמר מיניה בהיקשא)?

מקומות הוא דגמרי מהדדי (ואין זה 'חוזר ומלמד בהיקש': דבהיקש קמא - בהמות איתקוש, ובהיקשא בתרא - מקומות איתקוש! אבל גבי תודה ובכור, חזה ושוק של בכור הוקשו לתודה, והיא עצמה למידה משלמים בהיקש);

(זבחים נז, ב)

ואיבעית אימא: חוץ מפנים בחד זימנא גמיר (והכי איתא בסדר יומא בפרק 'הוציאו לו' [דף נ.]): כלומר: נהי נמי דהיקש מקומות כהיקש צורך פנים הוא - אפילו הכי לא דמי

לההוא דלעיל: דאילו היכל כולה מילתא בעי למילף מפנים, ואידי דניתן היקש לידרש בדברים המפורשים בפנים, כגון למטה בפר ולמעלה בשעיר - נדרש ונלמד בבת אחת, ובא אף מה שלמד בפנים בהיקש עמו; וגבי היקש דלעיל נמי: אם כתוב בתורה, והוקש בכור לתודה עצמה, והיה למד ממנה תנופת חזה ושוק ואכילת יום ולילה: דמתוך שיכולה ללמוד עליו זמן לאכילה שהוא כתוב בה - מלמדת נמי עליו תנופת חזה ושוק שלמדתו בהיקש משלמים, אבל השתא הוקש לתודה אלא לחזה ושוק, ולמדו הימנו זמן אכילה לבדו, אם אתה אומר לחזה ושוק של תודה הקישן הכתוב, הלא הן עצמן לא למדו בתודה אלא בהיקש!

תוספות ד"ה ואיבעית אימא חוץ מפנים בחזא זימנא גמיר. פירש בקונטרס דכולה מילתא דהיכל בעי למילף מפנים, ואידי דניתן היקש לדרוש בדברים המפורשים בפנים, כגון למטה בפר ולמעלה בשעיר - נדרש ולמד בבת אחת אף הלמד בפנים בהיקש עמו, וגבי היקש דלעיל נמי: אם היינו צריכין ללמוד לבכור תנופת חזה ושוק וזמן אכילה, והוקש בכור לתודה עצמה ללמוד שתיהן ממנה, מתוך שתודה מלמדת עליו זמן אכילה - דכתיב בה - מלמדת עליו נמי חזה ושוק שלמדתו בהיקש משלמים; אבל עכשיו: שלא הוקש לתודה אלא לחזה ושוק, וללמוד ממנו זמן אכילה לבדו, אם אתה אומר לחזה ושוק של תודה הקישו הכתוב - בו עצמו לא למדו בתודה אלא בהיקש!

ע"כ לשון הקונטרס, וקשה לפירושו מהא דאמר לעיל (דף טז): דיותרת ושתי הכליות דעבודת כוכבים הוי 'דבר הלמד בהיקש ואינו חוזר ומלמד בהיקש': אף על גב דכתיבא ההיא היקשא - לדברים דכתיבי בפר העלם גופיה, כגון הזאות וכמה דברים, ולא אמרינן 'בחד זימנא גמיר';

ועוד: אמרינן לעיל (דף נה). דלא ילפינן זבחי שלמי ציבור לצפון מחטאת, משום דהוי 'דבר הבא בהיקש ואינו חוזר ומלמד בהיקש' אף על גב דצריכא ההיא וילפינן בהיקשא דנאכל לזכרי כהונה? ותירץ ר"י דמאחת למעלה דכתיב בשעיר - יליף מבחוק, בין בפר בין בשעיר, דהכי משמע 'וכן יעשה בחוק': בין בפר בין בשעיר, וכן בשבע דלמטה דכתיבי בפר בפנים ילפינן (בין) בחוק בין בפר [בין] בשעיר, כלומר: בכל הבהמות;

ורבינו חננאל פירש בפרק 'הוציאו לו' (יומא נ). 'בחדא זימנא גמיר': דכי גמרינן שיהיו כל עשיותיו שוות, בין בפנים בין בחוק: שכל הזאות שיעשו מהם בכל מקום שיהיו שוות; ואי ספרים דגרסי 'חוץ ופנים בחד זימנא גמיר'.

בשלמא למאן דאמר הוי היקש, היינו דכתיב [ספרא צו פרשה ז משנה ז-ט:] (ויקרא כג, טז-יז) [עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמשים יום והקרבנם מנחה חדשה לה'] [פסוק יז] **ממושבותיכם תביאו לחם**

תנופה [שתים שני עשרנים סלת תהיינה חמץ תאפינה בכורים לה'] (גבי שתי הלחם דעצרת כתיב; והוצרכנו במסכת מנחות (דף עז:) ללמוד מהם כמה עשרונות יש בלחמי תודה; ובגופה נכתב עשר חלות בכל מין, אבל לא נתפרש מכמה היא החלה, ומייתי לה לחלות חמץ שבתודה משתי הלחם - שאף הן חמץ, והכתוב הקיש כל הבאות של חמץ שיהיו שוות; ומקרא יתירא 'תביאו' ילפינן לה דלא איצטריך, דכתיב [ויקרא כג, טז] והקרבנם מנחה חדשה [לה] [פסוק יז:] ממושבותיכם תביאו לחם תנופה, ולא איצטריך 'תביאו'; **שאיין תלמוד לומר 'תביאו' ; מה**

תלמוד לומר 'תביאו' ? - כל (חמץ) שאתה מביא ממקום אחר הרי הוא כזה: מה להלן עשרון לחלה (כדכתיב 'שתים שני עשרונים') - אף כאן [בלחמי תודה] עשרון לחלה ;

אי מה להלן שני עשרונים - אף כאן (אף אלו כל עשר חלות שבה) שני עשרונים ?

תלמוד לומר 'תהיינה' (התם מפרש מאי למודה בפרשת התודה) ;

ולמדנו עשרה (עשרונות) **לחמץ** (דהא עשר חלות למודות בה בגזירה שוה מתרומת מעשר: מה תרומת מעשר = אחד קענער, אף תרומת תודה [דכתיב בה: [ויקרא יד] והקריב ממנו אחד מכל קרבן תרומה לה' לכהן הזרק את דם השלמים לו יהיה]: והקריב ממנו אחד מכל קרבן - מכל מין - תרומה לה' אחד קענער; הרי עשר חלות; ובהיקש 'תביאו' למדנו שהחלה עשרון; הרי למדנו עשר עשרונות לחמץ 'הימנו ודבר אחר': עשר חלות למדנו בהן כבר, ובהיקש הן למידות עשרון לחלה) ; **עשרה למצה מנין** (עשרה עשרון לשלשת מינין שבמצה מניין) ?

תלמוד לומר (ויקרא ז, יג) על חלת לחם חמץ [יקריב קרבנו על זבח תודת שלמין]: **נגד חמץ הבא מצה** [ספרא צו פרשה ז משנה ז] (מנה הכתוב מינין שבמצה, וכתב אחריהן על חלת לחם חמץ - הרי היקש; אלמא חמץ שלמדנו בו עשרה עשרונות - ב'הימנו ודבר אחר' חוזר ומלמד על המצה בהיקש עשרה עשרונות) ;

אלא למאן דאמר הוי היקש - מאי איכא למימר ?

'תביאו' - יתירא (רבויא) היא (לרבות חמץ שבתודה: שכל שתים שבו יהו שתים עשרונים, והוי כמאן דכתיב בגופיה בלחמי תודה, ולא משתי הלחם גמרי; והיכי דמי דליהוי 'הימנו ודבר אחר'? כגון אי איתקוש חמץ דתודה לשתי הלחם בקרא אחרינא דלא מפרש בה עשרון לחלה, וילפינן תודה משתי הלחם בהיקש לעשרון לחלה ובדידיה כתיבי עשר חלות) .

הפסח אינו נאכל [אלא בלילה ואינו נאכל אלא עד חצות]:

מאן תנא (דאינו נאכל אלא עד חצות) ?

אמר רב יוסף: רבי אלעזר בן עזריה היא, דתניא: דכי אלעזר בן

עזריה אומר: נאמר כאן (שמות יב, ח) [ואכלו את הבשר] בלילה הזה [צלי אש ומצות על מררים

יאכלו], ונאמר להלן (שמות יב, יב) ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה [והכיתי כל בכור בארץ מצרים

מאדם ועד בהמה ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים אני ה']; מה להלן עד חצות - אף כאן עד חצות [עוד כאן דומה למכילתא בא מסכת דפסחא פרשה ו סוף ד"ה בלילה הזה].
אמר לו רבי עקיבא: והלא כבר נאמר [פסוק יא: וככה תאכלו אתו מתניכם חגרים נעליכם ברגליכם ומקלכם בידכם] ואכלתם אותו בחפזון [פסח הוא לה'] - עד שעת חפזון (שהם נחפזים ללכת, והיינו לאור הבוקר, כדכתיב (שמות יב, כב) ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר)! אם כן מה תלמוד לומר 'בלילה הזה'? שיכול יהא ככל הקדשים (כשאר כל הקדשים) הנאכלים ביום (ביום זביחתו קודם שתחשך יתחיל לאוכלו אם ירצה) - תלמוד לומר 'בלילה': בלילה יהא נאכל, ואינו נאכל ביום.

אמר ליה אביי: וממאי דרבי אלעזר בן עזריה, ודאורייתא? דלמא [כרבי עקיבא, ועד חצות מ] דרבנן, ולהרחיק מן העבירה (כדתנן בכולהו עד חצות)?
אם כן מאי 'אלא עד חצות' (ליתני 'ונאכל עד חצות', כדתנא בכולהו)? - [אלא] כי התם (דומיא דלילה ומנוייו וצלי): מה התם - (תנייה דהווי) דאורייתא, אף כאן נמי דאורייתא.

הדרן עלך איזהו מקומן